

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет психології

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

На правах рукопису

Вінницька Нінель Нестерівна

УПРОВАДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ
СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ВІЙНИ

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

галузі знань 23 Соціальна робота

за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»

Рівень вищої освіти: перший

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук

доцент кафедри соціальної реабілітації

та соціальної педагогіки

Гук Ольга Федорівна

Допустили до захисту в ЕК

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Завідувач (ка) кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	7
1.1. Професійна орієнтація як складова освітнього процесу в умовах війни	7
1.2. Особливості професійної орієнтації старшокласників в умовах війни	11
ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ	20
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	22
2.1. Емпіричне дослідження щодо упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни	22
2.2. Авторський сценарій відеоролику для старшокласників про актуальні професії під час війни та значущість формату візуальної подачі інформації під час проведення профорієнтаційних заходів.	33
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	37
РОЗДІЛ III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО УПРОВАДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	39
3.1. Ефективність упровадження авторського відеоролику у профорієнтаційних заходах для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни	39
3.2 Програма профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни	46
ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ	52
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність дослідження: умовах війни упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти є важливим завданням. Війна вносить значні зміни в життя молоді, змінює її цінності та пріоритети. Старшокласники, які під час війни закінчують заклад загальної середньої освіти, стикаються з новими реаліями, які вимагають від них нових рішень щодо майбутнього. У таких умовах профорієнтаційні заходи повинні бути спрямовані на допомогу старшокласникам у виборі професії, яка відповідатиме їхнім інтересам, здібностям та потребам.

Дослідження про упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у період війни допоможуть виявити та зрозуміти потреби та виклики, з якими стикаються старшокласники виборі професії в умовах війни, також підтримати певним чином здобувачів освіти у їхньому прагненні до самовизначенні і розробити програму профорієнтаційних заходів, яка допомогла б їм зорієнтуватися та зробити правильний та актуальний вибір професії.

У науковій літературі українські науковці приділяли та приділяють питанню профорієнтації багато часу. Наприклад, психологічні та соціальні аспекти вибору професії старшокласниками у своїх працях висвітлювали А. Іващенко [14], О. Камінська, О. Литвиненко та інші [15].

Психолого-педагогічним та соціально-економічним основам підготовки молоді до вибору професії присвятили праці К. Бондарчук [7], В. Гладкова, Г. Костюк [18], Е. Лібанова [19], Ю. Маршавін [20], І. Назімов, К. Платонов, В. Пухлій, М. Піддячий [30], Н. Савченко [16], В. Симоненко, Б. Федоришин[49].

Особливу увагу у своїх працях О. Артюшкова, Т. Бондаренко, О. Савченко приділяють профорієнтаційній роботі зі старшокласниками, які планують будувати свою кар'єру у певних сферах [6].

Профорієнтаційну роботу зі старшокласниками в умовах складних життєвих обставин розкривають у своїх роботах О. Мельник [21, 41], О. Охріменко [26].

А саме І. Трубавіна та К. Недря акцентують увагу на підготовці до профорієнтації старшокласників закладу загальної середньої освіти майбутнього вчителя у воєнний час [49].

Актуальність порушені проблеми, доцільність наукового пошуку шляхів її вирішення, зумовили вибір теми “ Упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти в умовах війни”

Мета : розробити та впровадити програму профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни, які сприятимуть їхньому успішному вибору професії.

Завдання:

- Здійснити теоретичний аналіз стану профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.
- Емпірично визначити основні проблеми профорієнтаційної роботи для старшокласників у закладах загальної середньої освіти під час війни.
- Розробити програму профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладах загальної середньої освіти під час війни.

Предмет: програма профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.

Об'єкт: профорієнтаційна робота для старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наявних теоретичних положень з досліджуваної теми;

- емпіричні: авторські опитувальники, з метою визначення ефективності впровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни

Наукова новизна роботи представлена в таких формах як:

1. Нові результати, отримані в результаті дослідження стану профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.
2. Використання нового методу до дослідження профорієнтаційної роботи

Практична цінність даної дипломної роботи полягає в розробці та впровадженні програми профорієнтаційних заходів, яка буде актуальна для сучасних старшокласників.

Основні результати дослідження пройшли апробацію на Круглому столі “Розробка професійного стандарту соціального педагога: сучасне бачення” (м. Київ 2024). Тези на тему: “Роль соціального педагога у професійній орієнтації здобувачів в закладах загальної середньої освіти в умовах війни в Україні”.

Структура та обсяг. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (у кількості - 50 джерел) та двох додатків.

У першому розділі було проаналізовано професійну орієнтацію як складову освітнього процесу в умовах війни; розглянуто особливості професійної орієнтації старшокласників в умовах війни; опрацьовані заходи з профорієнтації старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.

У другому розділі були визначені методи, етапи, інструменти, склад респондентів емпіричного дослідження; виконана обробка та аналіз якісних і кількісних показників.

У третьому розділі було висвітлено результати емпіричного дослідження та розроблено програму профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни.

У висновках проаналізовані отримані результати роботи.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Професійна орієнтація як складова освітнього процесу в умовах війни

Вибір професії – це одне з найважливіших рішень у житті кожної людини. Звичайно, завжди можна припинити навчання в університеті, вступити на іншу спеціальність, звільнитися з роботи, якщо вона стала не до вподоби, але, на жаль, вже буде втрачено найцінніший людський ресурс – час. Тому вибір професії – це прийняття рішення при великій кількості альтернативних варіантів, коли необхідно враховувати різноманітні фактори. У народі існує такий вираз: «Щастя-це коли ранком хочеться йти на роботу, а після роботи – додому». [2]

Профорієнтаційна робота посідає значне місце у закладі загальної середньої освіти. Якщо вона правильно та ефективно організована та упроваджена, то це забезпечує старшокласникам правильність професійного вибору та подальшу професійну самореалізацію.

Як зазначає З. В. Охріменко профорієнтація є обов'язковим елементом ринку праці, оскільки забезпечує оптимальний розподіл і використання робочої сили у відповідності з можливостями працівника та потребою у представниках певних професій [27].

Професійна орієнтація покликана забезпечити умови для усвідомлення людиною свого ставлення до себе як суб'єкта майбутньої професійної праці та поведінки, що передбачає здійснення нею розгорнутого в часі й відносно самостійного пошуку професій з урахуванням власних інтересів і можливостей [22].

В умовах воєнного стану в Україні виникли певні труднощі з проведенням профорієнтаційної роботи. Перехід на дистанційну освіту обмежив очне спілкування з учнями закладів загальної середньої освіти, а війна призвела до появи тимчасово переміщених осіб, у тому числі дітей, яких необхідно було

включати в систему профорієнтаційного інформування та консультування, доступ до якого мали не всі. Якісне підключення до Інтернету мають не всі, що теж ускладнює доступ до інформації [43].

Профорієнтаційна робота в закладі освіти реалізується відповідно до Законів України “Про освіту” [36], “Про повну загальну середню освіту”[37], “Про позашкільну освіту”[38], Концепції державної системи професійної орієнтації населення (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 842 від 17 вересня 2008 року (зі змінами); редакція від 29.01.2022)[33], Концепції профільного навчання у старшій школі (затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України № 1456 від 21.10.2013 року) [34], та інших документів.

Відповідно до Закону України “Про повну загальну середню освіту” мета повної загальної середньої освіти - це всебічний розвиток, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, своєї країни, довкілля, спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству [37].

Згідно з нормативно-правовою базою, професійна орієнтація - це комплексна науково обґрунтована система форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення допомоги особистості в активному свідомому професійному самовизначенні та трудовому становленні. Основою професійного самовизначення особи є самопізнання та об'єктивна самооцінка індивідуальних особливостей, співставлення своїх професійно важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для набуття конкретних професій, та кон'юнктурою ринку праці [35].

Основними завданнями профорієнтації є:

- ознайомлення здобувачів освіти з професіями та правилами вибору професії, що рекомендовані Міносвіти України;
- виховання в молоді спрямування на самопізнання і власну активність як основу професійного самовизначення;
- формування вміння співставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, скласти на цій основі реальний план оволодіння професією;
- забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості [36].

Задля підвищення якості професійної орієнтації у закладах загальної середньої освіти Український інститут розвитку освіти опублікував «Методичні рекомендації щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюють профорієнтаційну роботу у закладах загальної середньої освіти, в тому числі з учнями з ООП». Розробником є Юлія Косенчук, методист відділу базової, профільної середньої освіти і профорієнтаційної роботи державної установи «Український інститут розвитку освіти». Вона також виділяє поняття «Профорієнтація», окреслюючи мету та завдання [17].

Профорієнтація - стала та гнучка практика в освітньому процесі на всіх рівнях повної загальної середньої освіти щодо створення профорієнтаційного середовища та формування профорієнтаційної траєкторії здобувачів освіти. Метою профорієнтаційної роботи в закладах освіти є розвиток і соціалізація здобувачів освіти, формування світоглядних орієнтирів, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, життєвих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці.

Завдання професійної орієнтації :

- формуванню в здобувачів освіти знань та уявлень щодо професійного світу, в якому відбуваються різноманітні глобальні та регіональні, суспільно-географічні та екологічні процеси;

- розкриттю нових понять і закономірностей щодо професій, поглибленню й узагальненню вже сформованих теоретичних знань;
- формуванню цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів [17].

Засновниця мережі освітніх проектів МрійДій, співзасновниця КМДШ - Лідія Білаш, приділяє багато уваги професійній орієнтації старшокласників в умовах війни. Вона зазначає, що професійна діяльність – одна з найважливіших ідентичностей людини. Обравши свій фах, підліток обирає сферу, яку роками буде опановувати за допомогою книг, лекцій та практики. На її думку є три основні фактори, як не розгубитися та прийняти слушне рішення випускникам, щодо професійного самовизначення. По-перше, потрібно заспокоїтися та прийняти реалії *lifelong learning*. Бо сучасні реалії життя показують, що навіть дорослі люди страждають від незрозуміння того, ким вони хочуть бути. На щастя, новітня тенденція *lifelong learning* дозволяє вчитися впродовж життя і опановувати різні сфери, доки не знайдеш себе. По-друге, треба зрозуміти, що надихає. Саме професійна орієнтація допоможе розібратись в собі та усвідомити, в який саме бік хочеться рухатись – чи спілкуватися з людьми, чи працювати, усамітнівшись. По-третє, треба завжди залишатися людиною, бо знання змінюються, модернізуються, доповнюються, а активність, адаптивність, креативність, емпатія, відповідальність та вміння спілкуватись будуть завжди затребуваними на ринку праці [3].

Профорієнтаційна робота має бути складовою освітнього процесу, відповідно перед соціальними педагогами постає непроста задача, бо це потрібно зробити ефективно, доцільно, при цьому не порушувати цілісність освітнього процесу [30].

Задля реалізації ефективної профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти фахівці мають розробити з урахуванням профорієнтаційного підходу профорієнтаційне освітнє середовище, яке буде відповідати сучасним підходам : соціально-економічному (дослідити запит

суспільства, актуальність професій, мінливість ринку праці через війну), психофізіологічному (обирати професії, аналізуючи психофізіологічний стан та особливості старшокласників), психолого-педагогічному (розвиток уподобань до професійного світу, формування профорієнтаційної траєкторії та здійснення свідомого вибору майбутньої професії здобувачам освіти), а також цифровізованому (взаємодіяти з ресурсами різних країн щодо профорієнтаційних можливостей, відвідувати онлайн-сервіси та освітні курси профорієнтаційного спрямування) [40].

Важливо, щоб профорієнтаційне середовище враховувало вікові особливості розвитку, психофізіологічні особливості та потреби старшокласників, потенціал їх розвитку, напрями та умови, в яких цей розвиток буде найбільш ефективним та прийнятним для кожного. А також профорієнтаційна робота не мала гендерних стереотипів, а базувалась виключно на потребах, можливостях і особливостях здобувачів освіти [11].

1.2. Особливості професійної орієнтації старшокласників в умовах війни

Професійна орієнтація старшокласників в умовах війни має свої особливості, тому що молодь стикається з новими труднощами, які впливають на їхні професійні плани, які були у минулому. Тому профорієнтація має модифікуватися та модернізуватися, підлаштовуючись під нові виклики та потреби суспільства [28].

По-перше, війна – це стрес для всіх, у тому числі і для майбутніх випускників, так як вони можуть переживати стрес, тривогу, а можливо і втрату близьких, а в свою чергу це знижує концентрацію та мотивацію до навчання. А також може змінювати ціннісні орієнтири.

По-друге, війна змінює ринок праці. Деякі професії стають більш актуальними та затребуваними, а інші – навпаки, тому потрібно цей фактор також враховувати.

По-третє, багато старшокласників, вимушені були змінити своє місце проживання через активні бойові дії на їхніх територіях, що також викликає стрес та ускладнює доступ до інформації про професії та освітні заклади.

Професійна орієнтація в умовах війни має бути спрямована на допомогу майбутнім випускникам у таких напрямках:

- Розвиток усвідомлення себе та своїх здібностей. У цей час важливо допомогти молодим людям зрозуміти свої інтереси, сильні та слабкі сторони, а також свої цінності та цілі. Це допоможе їм зробити більш усвідомлений вибір щодо своєї професії.
- Ознайомлення з різними професіями. Молоді люди повинні мати можливість дізнатися більше про різні професії, їхні вимоги та можливості. Це допоможе їм зробити більш обґрунтований вибір щодо своєї майбутньої професії.
- Розвиток професійних навичок. У цей час важливо допомогти молодим людям розвинути необхідні професійні навички, які будуть затребувані на ринку праці. Це допоможе їм підвищити свої шанси на успішну кар'єру [46].

Відповідно, особистість вона має навчитися конструктивно реагувати на виклики долі, вміти відновлюватися після травмуючих ситуацій, бути гнучким, щоб пристосовуватися до нової реальності і бути активним суб'єктом суспільства. Більшість сучасних дослідників пов'язує це з розвитком життєстійкості особистості [29].

Поняття «hardiness» (українською мовою – життєстійкість) було введено американським психологом С. Мадді. Життєстійкість, за визначенням С. Мадді, є системою поглядів і переконань, яка характеризує міру можливості особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість та не знижуючи успішність діяльності. Згідно з концепцією С. Мадді, життєстійкість людини проявляється через три взаємопов'язані компоненти:

- Залученість – активна участь людини у суспільному житті.
- Контроль – впевненість людини в тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, навіть якщо цей вплив не є абсолютним і успіх не гарантований.
- Прийняття ризику – це усвідомлення і прийняття людиною, того факту, що все, що з нею трапляється сприяє її розвитку за рахунок знань, що здобуваються з досвіду [51].

Якщо людина має високий рівень життєстійкості, то для неї стресові ситуації– задачі, з якими цілком можна впоратися, тому вона починає їх вирішувати, бо переконана, що складні ситуації в житті – це засіб особистісного зростання.

Базуючись на вище означеному, вважаємо, що розвиток у старшокласників життєстійкості передбачає вирішення таких завдань:

- розвиток соціальної активності;
- формування адекватної самооцінки;
- розвиток почуття підконтрольності ситуації (упевненість у тому, що багато чого залежить від самої діючої особи);
- формування реалістичного рівня домагань та відпрацювання реалістичного цілепокладання;
- навчання конструктивній атрибуції своїх успіхів і невдач;
- підсилення рефлексивно-регулятивної активності;
- навчання конструктивним способам вирішення складних життєвих ситуацій [32].

3. Заходи з профорієнтації старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни

Профорієнтація старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни має свої особливості. В першу чергу, вона має бути спрямована на допомогу молодим людям у виборі професії, яка буде відповідати їхнім інтересам, здібностям та можливостям у нових умовах [24].

- Ознайомлення з професіями, які є затребуваними в умовах війни. Це можуть бути професії в сфері оборони, безпеки, медицини, логістики, будівництва, сільського господарства тощо.
- Проведення зустрічей з представниками різних професій. Це допоможе старшокласникам дізнатися більше про те, що входить у сферу діяльності тієї чи іншої професії, які вимоги до працівників, які можливості для кар'єрного зростання.
- Проведення професійних тестів та консультацій. Це допоможе старшокласникам визначити свої інтереси та здібності, а також отримати рекомендації щодо вибору професії.
- Організація навчальних та ознайомчих заходів на підприємствах та в організаціях. Це допоможе старшокласникам побачити, як працюють представники різних професій, і отримати практичні навички [5].

Окрім цього, важливо проводити профорієнтаційну роботу в онлайн-форматі. Це допоможе охопити більшу кількість молодих людей, які через війну не мають можливості відвідувати заклади загальної середньої освіти.

Ось деякі онлайн-заходи, які можна проводити в рамках профорієнтаційної роботи з старшокласниками:

- Відеоконференції з представниками різних професій.
- Онлайн-тести та консультації.
- Організація віртуальних екскурсій на підприємства та в організації.

Важливо також враховувати, що в умовах війни у старшокласників може бути підвищений рівень тривожності та стресу. Тому профорієнтаційна робота

має бути спрямована на створення безпечного та позитивного середовища, в якому молоді люди зможуть обговорювати свої інтереси та можливості [8].

Соціально-педагогічна допомога в кар'єрному самовизначенні старшокласників в умовах війни та переживають стресові ситуації на цьому фоні, спрямована на те, щоб допомогти їм:

- Формувати власне уявлення про успішний кар'єрний шлях у обраній професії.
- Конструювати індивідуальний професійний, соціальний і особистісний проєкт, який допоможе їм досягти успіху.
- Навчитися рефлексувати свою стратегію і способи досягнення успіху [47].

Для реалізації цих завдань можна використовувати різні методики і технології, такі як тренінги, дискусії, ділові ігри, організація спільної проєктної діяльності. Найбільш ефективним методом вважається спільна проєктна діяльність здобувачів освіти.

Переваги використання методу проєктів у старшокласників:

- Здобувачі освіти стають суб'єктами навчання, а не об'єктами. Вони самі обирають тему, мету, методи роботи, виконують завдання і презентують результати. Це дозволяє їм проявити ініціативу, творчість, самостійно мислити і діяти.
- Здобувачі освіти розвивають творчі і дослідницькі навички. Їм доводиться шукати нову інформацію, вирішувати нестандартні завдання, застосовувати різні методи дослідження. Це сприяє розвитку творчого мислення, аналітичних здібностей, критичного сприйняття.
- Здобувачі освіти формують навички самоорганізації та самоконтролю. Їм доводиться самостійно планувати свою роботу, розподіляти час, контролювати результати. Це сприяє розвитку самоорганізації, самодисципліни, відповідальності.

- Здобувачі освіти розвивають навички комунікації та співпраці. Їм доводиться працювати в команді, обмінюватися інформацією, допомагати один одному. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в колективі.

Керівництво проектом здійснюється шляхом проведення циклу занять-консультацій зі старшокласниками. Це дозволяє вчителю надавати учням допомогу у виборі теми, розробці плану роботи, вирішенні проблем. За необхідності педагогічний супровід може здійснюватися за допомогою онлайн-формату спілкування [24].

Таким чином, використання методу проєктів є ефективним способом розвитку особистості старшокласника, його творчих, дослідницьких, комунікативних навичок [25].

Під час організації та виконання проєкту педагог допомагає кожному в пошуку джерел інформації, а також сам виступає таким джерелом. Також він координує процес роботи над проєктом, підтримує та заохочує старшокласників до активності в роботі над проєктом, допомагає в плануванні роботи та структуруванні часу, визначає для них напрями рефлексії своєї проєктної діяльності. Як теми проєктної роботи можна розробити освітні проєкти підготовки до майбутньої професійної діяльності. А також застосовувати цикл занять, який є частиною методики психолого-педагогічного супроводу особистісного і професійного самовизначення старшокласників, що опинилися в складних життєвих обставинах, розробленої автором [45].

У процесі роботи старшокласники мають виконати послідовно два проєкти. Створюючи перший проєкт «Професійний успіх: стратегія руху», старшокласник отримує загальні відомості про проєктну діяльність, про особливості освітніх проєктів, виконує всі етапи роботи над проєктом, отримує досвід виконання проєкту. Другий проєкт, «Проєкт досягнення професійного успіху», закінчується на підготовчій фазі, усі наступні фази виконання проєкту виконуються вже самостійно після закінчення школи.

Соціальний педагог, Матроського НВК Ізмаїльського району Одеської області – Коваль Оксана Степанівна пропонує профорієнтаційне заняття для здобувачів освіти 9-11 класів на тему: «Вибір професії або задача з багатьма невідомими», яке спрямоване на формування загальної готовності старшокласників до професійного самовизначення, активізацію проблеми вибору професії, виявлення професійних інтересів, схильностей, розширення уявлення про світ професій та їхні особливості. Час проведення даного заняття – 1-1,5 год.

Профорієнтаційний захід має таку структуру:

1. Розробка план-схеми досягненні професійного успіху.
2. Аналіз типових помилок, яких допускає випускник, обираючи професію.
3. Складання кодексу правил, який допоможе зорієнтуватись у світі професій.
4. Складання формули, якої необхідно дотримуватись, обираючи професію.

На завершення, тренер має провести рефлексію з учасниками, щоб визначити чи змінився настрій здобувачів освіти, чи виправдались очкування, чи сподобалось заняття, а також підбити підсумки та зробити висновок [40].

Практичний психолог, НВО «Тишківська ЗШ I-III ступенів – ДНЗ» с. Тишківка Новомиргородського району Кіровоградської області – Карпенко Анна Олександрівна також пропонує профорієнтаційне заняття для старшокласників на тему : «Зроби правильний вибір - знайди свій шлях», яке спрямоване на ознайомлення старшокласників з важливістю вибору професії в житті людини, забезпечення їх необхідним обсягом профорієнтаційних знань та навичок та розвиток в старшокласників уміння розуміти самого себе, свої потреби та нахили. Час проведення даного заняття – 110 хв.

Зміст заходу :

1. Знайомство
2. Формування правил

3. Формулювання очікувань учасників
4. Вправа «Гра в лотерею», яка має меті показати учасникам наслідки випадкового вибору професії, а також дати зрозуміти необхідність активних дій щодо вибору професії.
5. Вправа «Аукціон», яка має на мету продемонструвати труднощі здійснення життєвого вибору на практиці.
6. Вправа «Правильний вибір», яка має ознайомити учасників з видами професій та зрозуміти, яка я більш та менш актуальними на ринку праці.
7. Вправа «Зняття внутрішніх обмежень», мета якої усвідомлення своїх внутрішніх обмежень, опанування інструментами покрокового зняття внутрішніх обмежень.
8. Вправа «Дерево результатів», для того, щоб підбити підсумки та зробити висновки після заняття [40].

Міністерство освіти і науки України розробило і започаткувало «Всеукраїнський проєкт з профорієнтації та побудови кар'єри». Вони разом з Асоціацією інноваційної та цифрової освіти протягом 7 місяців проводили дослідження, щодо розвитку людського капіталу, першого робочого місця та ринку праці. На основі своїх напрацювань, вони розробили профорієнтаційний тест, задля визначення схильностей у різних професійних сферах, за проходження якого можна отримати сертифікат і додати його до свідоцтва про здобуття повної загальної середньої освіти. Також, на їхній платформі можна:

- отримати безкоштовну індивідуальну консультацію професійного кар'єрного радника, який допоможе обрати найкращу професію
- дивитися відеолекції та проходити мультимедійні курси про тренди ринку праці в Україні та світі
- пройти онлайн-курс «Відбій кар'єрної тривоги!», щоб розширити знання про світ професій, здійснити самоаналіз і аналіз зовнішньої ситуації, що впливає на професійне самовизначення та допомогти обрати професію мрії, руйнуючи традиційне мислення і гендерні стереотипи.

- відвідати безкоштовні онлайн-екскурсії в українських компаніях
- подивитися урок з профорієнтації, де були присутні такі відомі українці, як Євген Клопотенко – український шеф-кухар, телеведучий, входить до топ-50 кухарів світу, Жан Беленюк – Олімпійський чемпіон в Токіо, Ігор Гарбарук – заступник Міністра освіти і науки України, Уляна Пчолкіна – чемпіонка світу з пара-карате, телеведуча, громадська діячка та Ганна Різніченко - провідна українська кар’єрна радниця, яка консулює підлітків з різних країн світу. Його у прямому етері подивились понад пів мільйона здобувачів освіти і він увійшов до Національної Книги Рекордів.
- пройти курс підвищення кваліфікації для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій», задля опанування навичкам та техніками першої психологічної допомоги від міжнародних експертів для застосування під час навчального процесу [42].

А також на цьому ресурсі є безкоштовна школа кар’єрного консулювання, де є навчання для вчителів, викладачів, шкільних психологів та тих, хто бажає опанувати професію кар’єрного консуланта [42].

Період воєнного стану може тривати невизначений час, тому профорієнтаційні заходи повинні бути гнучкими та адаптованими до змінних умов. Таким чином, профорієнтація у період воєнного стану є дуже важливою темою. Вона дозволяє старшокласникам зробити свідомий вибір професії, що відповідає їхнім здібностям та інтересам, а також забезпечує можливість пристосування до змінних умов життя на ринку праці. Для досягнення цієї мети, 12 травня 2023 року Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області провів Всеукраїнський вебінар на тему «Профорієнтація у період воєнного стану». У заході взяли участь, як спікери, представники закладів освіти таких областей України: Вінницької, Житомирської, Запорізької, Кіровоградської, Рівненської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернівецької. Модератором заходу була методист НМЦ ПТО у Запорізькій

області – Лариса Двоєнсова. Під час онлайн-заходу розглянули такі теми: «Конкурси профорієнтаційного спрямування: виклики сьогодення», «В єдності наша сила!», «Використання сучасних цифрових інструментів для проведення профорієнтаційних заходів», «Цифровий інструментарій сучасного викладача в профорієнтаційній роботі у період воєнного часу», «Особливості профорієнтаційної роботи з шкільною молоддю в період військового стану», «Шляхи реалізації профорієнтаційної роботи в умовах воєнного стану: практичний аспект», «Форми та методи проведення профорієнтаційної роботи», «Комплексний підхід щодо впровадження гендерного компоненту у профорієнтаційній роботі закладу освіти», «Ефективні форми профорієнтаційної роботи в умовах воєнного стану», «Відеоролик як сучасний метод профорієнтації майбутніх вступників» [12].

Отже, в умовах війни, профорієнтаційні заходи для старшокласників мають бути спрямовані на розвиток та активізацію їхнього потенціалу, щоб вони могли підтримувати статус ефективних суб'єктів діяльності, здатних будувати проекти свого професійного майбутнього та вирішувати практичні завдання для досягнення цієї мети, знаходити внутрішні ресурси для подолання складних життєвих ситуацій.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз стану профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти в умовах війни, і визначено, що професійна орієнтація в умовах війни є важливим компонентом освітнього процесу, який допомагає старшокласникам усвідомити свої інтереси, здібності та можливості, а також вибрати професію, яка відповідає їхньому майбутньому життю та кар'єрі.

У воєнний час професійна орієнтація має ряд особливостей. По-перше, вона повинна враховувати зміни, які відбулися на ринку праці внаслідок війни. По-друге, вона повинна бути спрямована на формування в старшокласників ціннісного ставлення до праці та професійної підготовки. По-третє, вона

повинна враховувати психологічний стан старшокласників, які переживають стрес та тривогу через війну.

Заходи з профорієнтації старшокласників у закладах загальної середньої освіти в умовах війни повинні бути спрямовані на:

- Популяризацію професійної освіти та професійних можливостей.
- Інформування старшокласників про вимоги ринку праці.
- Розвиток у старшокласників професійних компетентностей.
- Психологічну підтримку старшокласників у процесі вибору професії.

Важливо, щоб профорієнтаційні заходи в умовах війни були доступними для всіх старшокласників, незалежно від їхнього місця проживання та матеріального становища. Для цього необхідно використовувати різні форми та методи профорієнтації, зокрема онлайн-ресурси, інтерактивні форми навчання та профорієнтаційні заходи, які проводяться в дистанційному режимі.

Завдяки ефективній професійній орієнтації старшокласники зможуть зробити обґрунтований вибір професії, який допоможе їм реалізувати свій потенціал та успішно влаштуватися на роботу в майбутньому.

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Емпіричне дослідження щодо упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни

В дослідженні за мету було поставлено дослідити рівень упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни, проаналізувати попередній дослід респондентів відвідування профорієнтаційних заходів, виявити наявність або відсутність ризиків у виборі професії під час військового стану, зрозуміти актуальні теми та питання, які цікавлять старшокласників у цій сфері.

У емпіричному дослідженні брали участь здобувачі освіти дев'ятого, десятого та одинадцятого класів, які навчаються у ЗЗСО «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 97 імені О.Теліги з поглибленим вивченням англійської мови Шевченківського району м.Києва». Вибірку склали 40 респондентів.

У ході дослідження керувалися тим, що після аналізу наукової літератури було виявлено, що війна впливає на психологічний стан здобувачів освіти, їхні пріоритети, а також на зміни, які відбуваються на ринку праці. На меті було детально розібратися у цьому питанні та проаналізувати бачення респондентів у цій сфері.

Характеристика методики дослідження

Для розв'язання поставлених завдань застосовано загальнонаукові методи теоретичного дослідження: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наявних теоретичних положень з досліджуваної теми; Емпіричну частину було виконано із застосування авторської анкети, яка була спрямована на дослідження стану профорієнтаційної роботи в закладі загальної освіти та представлена в Додатку А.

Анкета була подана респондентам у вигляді Google-форми. Опитувальник містить 13 запитань: 7 з яких є закритими, а 6 – відкритими.

Перед початком анкетування учасникам була запропонована наступна інструкція: «Шановний респонденте! Я студентка факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запрошую Вас взяти участь в опитуванні, спрямованому на визначення найефективніших методів упровадження профорієнтаційних заходів у закладі загальної середньої освіти під час війни. Опитування анонімне, всі отримані данні будуть використані в узагальненому вигляді та лише у наукових цілях. Будь ласка, відповідайте на запитання відверто».

Опис результатів емпіричного дослідження

Розподіл учасників дослідження за статтю становив: 52,5% - жіночої статі, та 47,5% - чоловічої статі. Результати представлені на діаграмі (рис.2.1.).

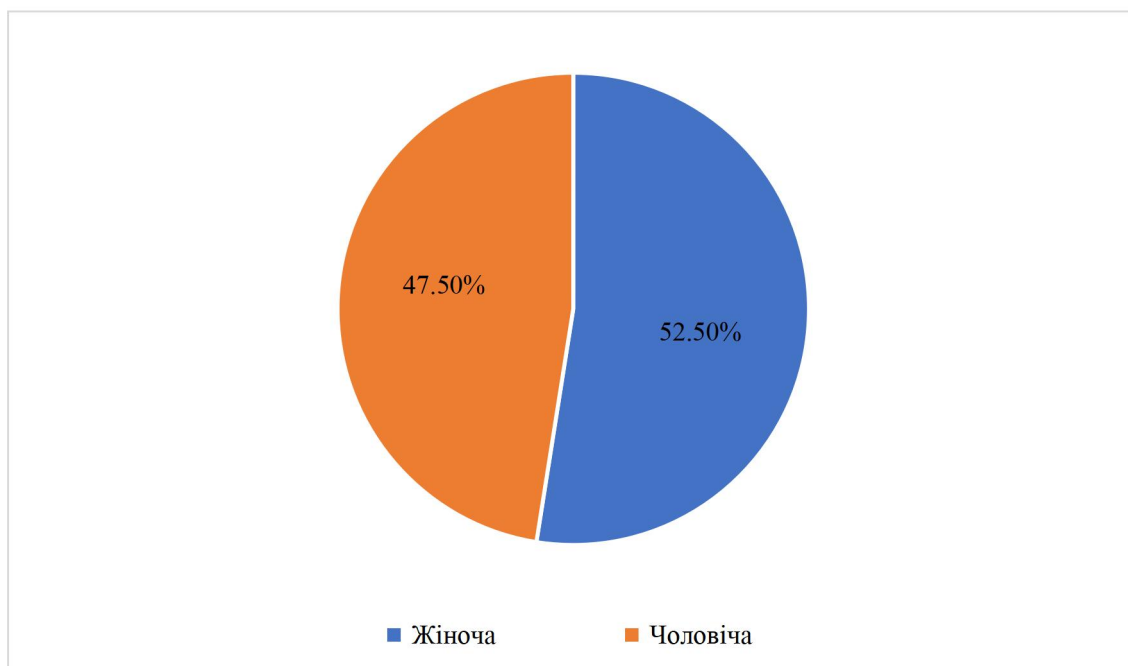

Рис. 2.1. – стать респондентів дослідження

Розподіл учасників дослідження за класами становив: 37,5% - старшокласники дев'ятих класів, 32,5% - старшокласники десятого класу, 30% -

старшокласники одинадцятого класу. Результати представлені на діаграмі (рис. 2.2.).

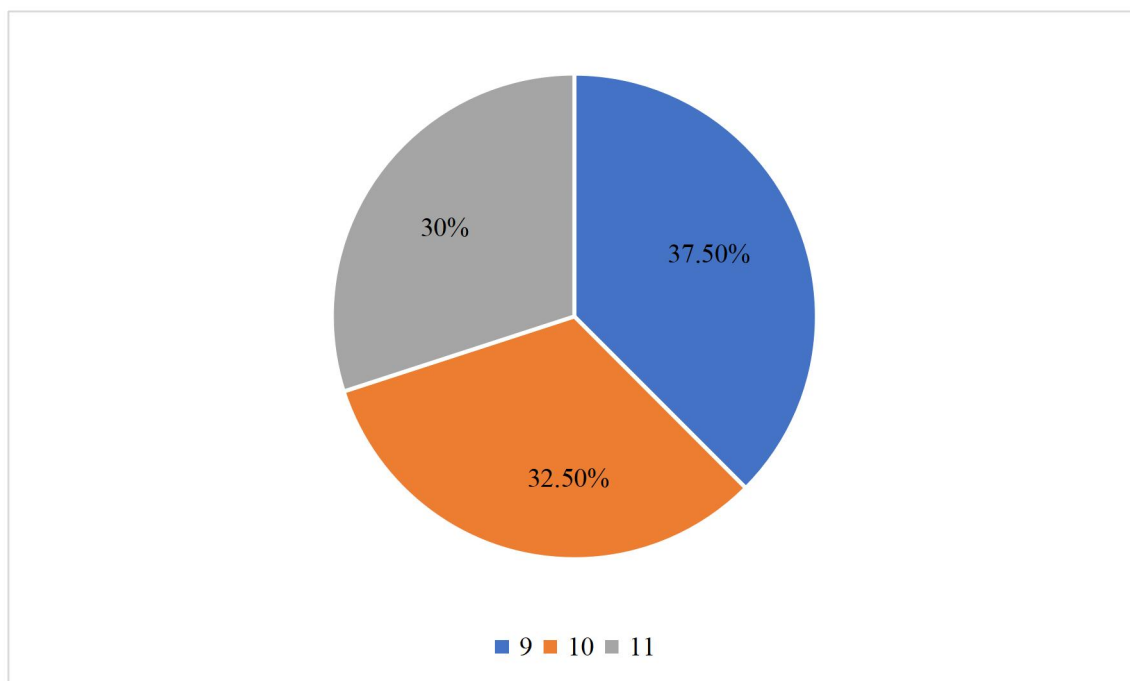

Рис. 2.2. – класи, у яких навчаються респонденти

На третє питання «Оцініть рівень профорієнтаційних заходів у вашому навчальному закладі, де 1 - дуже поганий, а 5 – чудовий», респонденти відповіли наступним чином, як зазначено на діаграмі (рис. 2.3.):

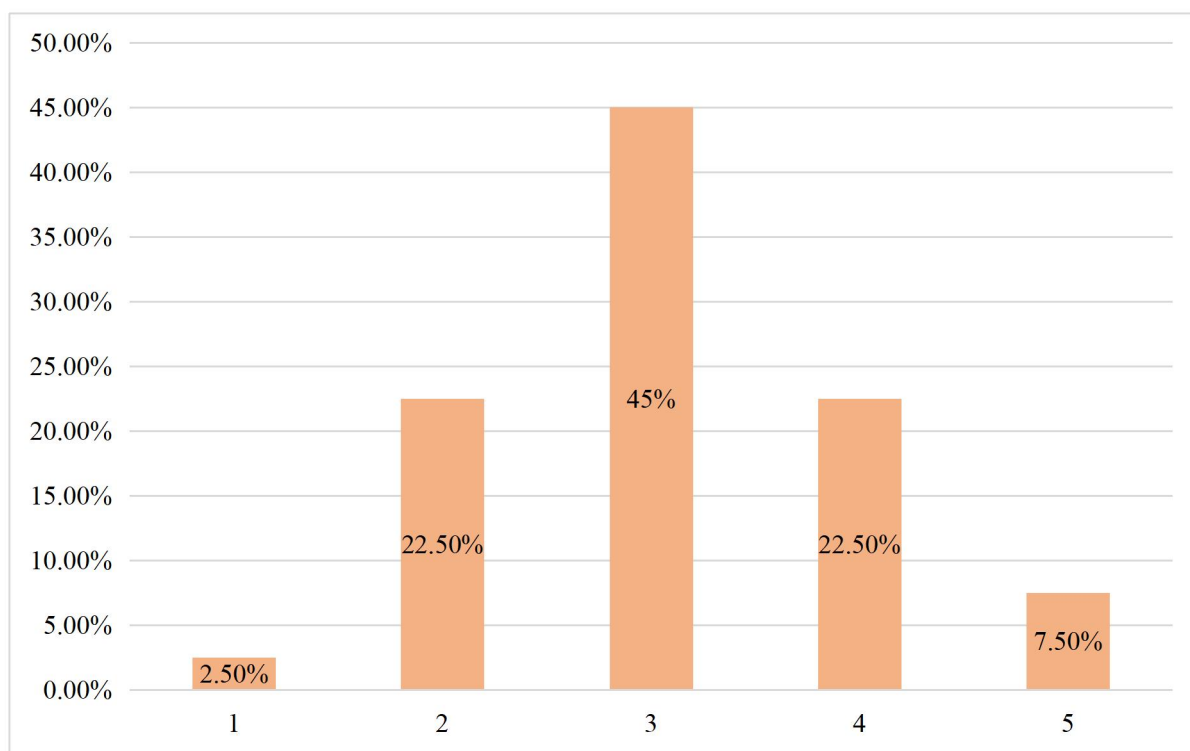

Рис. 2.3. – рівень профорієнтаційних заходів у навчальному закладі

Представлена діаграма демонструє те, що 45% респондентів оцінюють рівень профорієнтаційних заходів у своєму навчальному закладі на 3 бали, 22,5% оцінюють на 4 бали, 22,5% респондентів також оцінюють – на 2 бали, 7,5% респондентів – на 5 балів та лише 2,5% від усіх оцінюють рівень профорієнтаційних заходів у своєму навчальному закладі на 1 бал.

Під час відповіді на четверте запитання «Чи відчуваєте ви необхідність у профорієнтаційних заходах у зв'язку з війною?» 75% респондентів відповіли – так, 20% обрали варіант - складно відповісти, а 5% - ні. Результати представлені на діаграмі (рис. 2.4.). Відповіді респондентів підтверджують необхідність профорієнтаційних заходів, на чому неодноразово наголошують у літературі, на тематичних заходах та вебінарах [12].

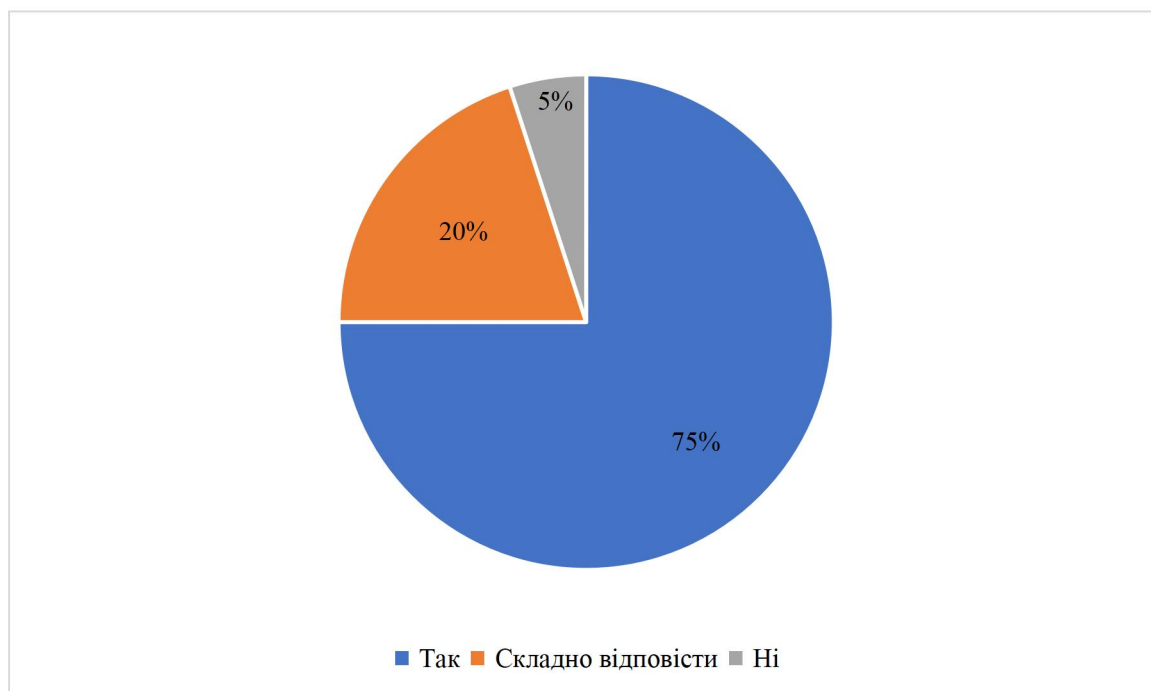

Рис. 2.4. - необхідність у профорієнтаційних заходах у зв'язку з війною

Під час відповіді на п'яте запитання «Чи знаєте ви про можливості отримання професійної підготовки або кар'єрних консультацій у вашому місті в

умовах війни?» 45% респондентів відповіли – так, 32,5% обрали варіант – частково, а 22,5% - ні. Результати представлені на діаграмі (рис. 2.5).

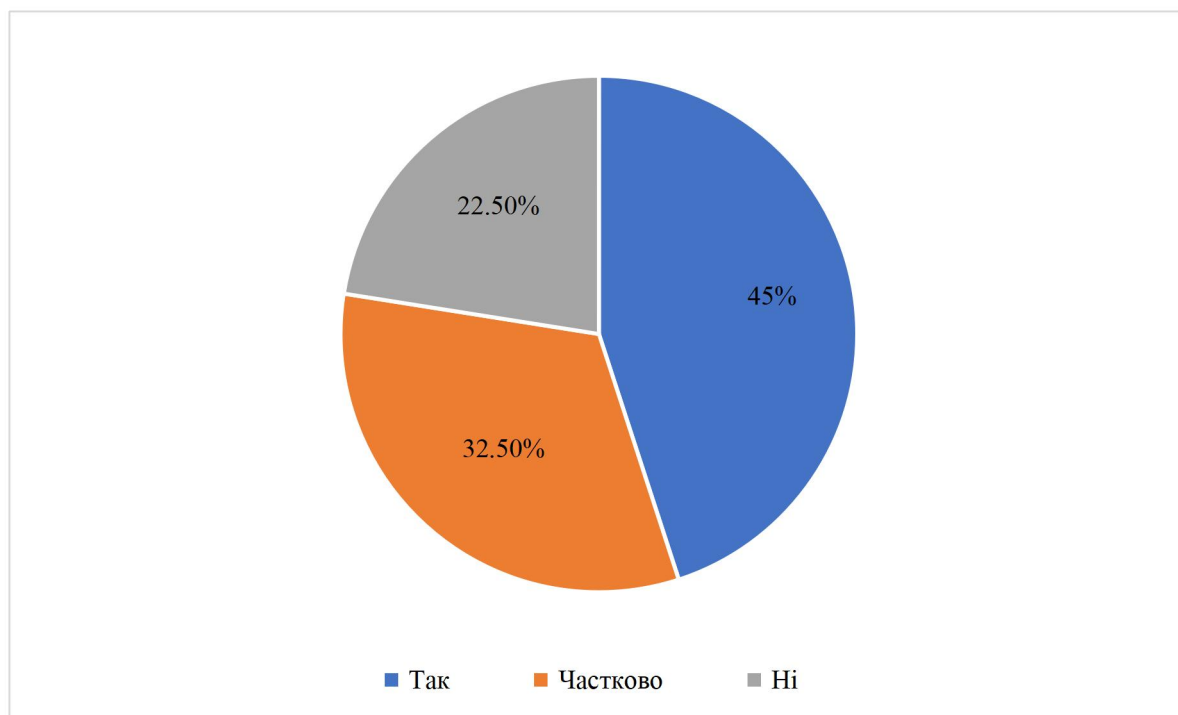

Рис. 2.5. – обізнаність про можливості отримання професійної підготовки або кар'єрних консультацій у місті в умовах війни

Під час відповіді на шосте запитання «Чи вважаєте ви, що профорієнтаційні заходи можуть допомогти вам обрати майбутню і актуальну професію в умовах війни?» 65% респондентів відповіли – так, 30% обрали варіант – не впевнений, а 5% - ні. Результати представлені на діаграмі (рис. 2.6.).

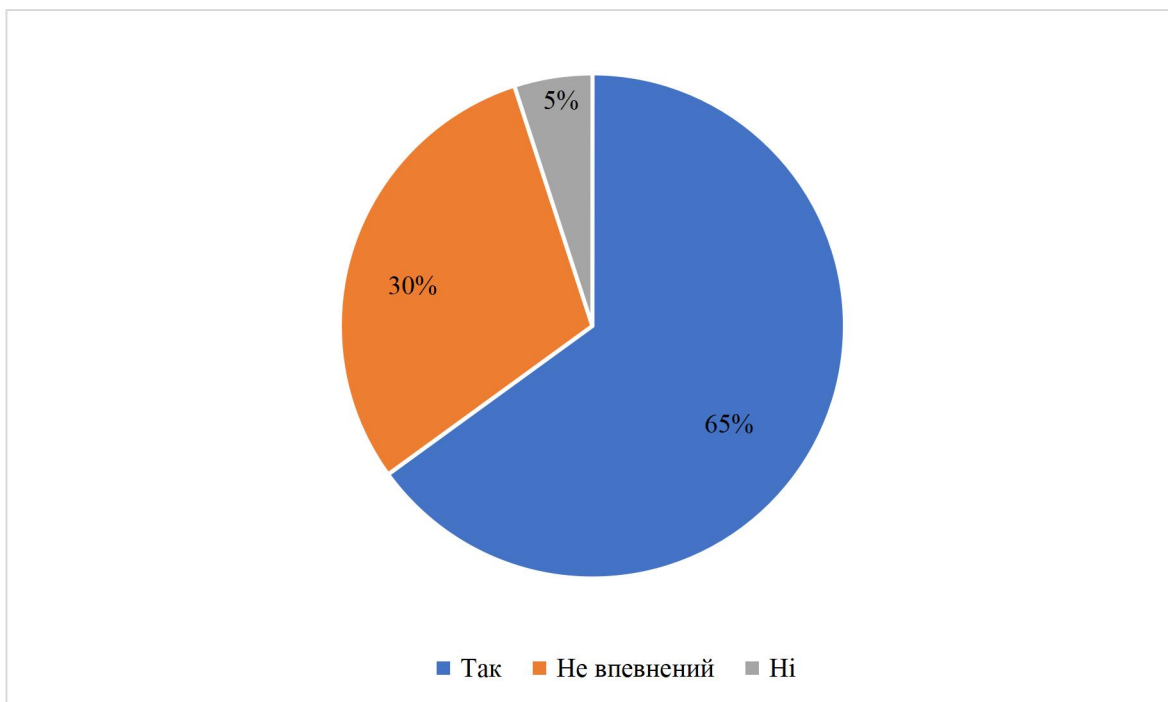

Рис. 2.6. – відповіді респондентів на питання «Чи вважаєте ви, що профорієнтаційні заходи можуть допомогти вам обрати майбутню і актуальну професію в умовах війни?»

У відповідях на сьоме питання «Чи брали ви участь у профорієнтаційних заходах раніше?» 70% респондентів відповіли – так, а 30 % респондентів відповіли – ні. Результати представлені на діаграмі (рис. 2.7.).

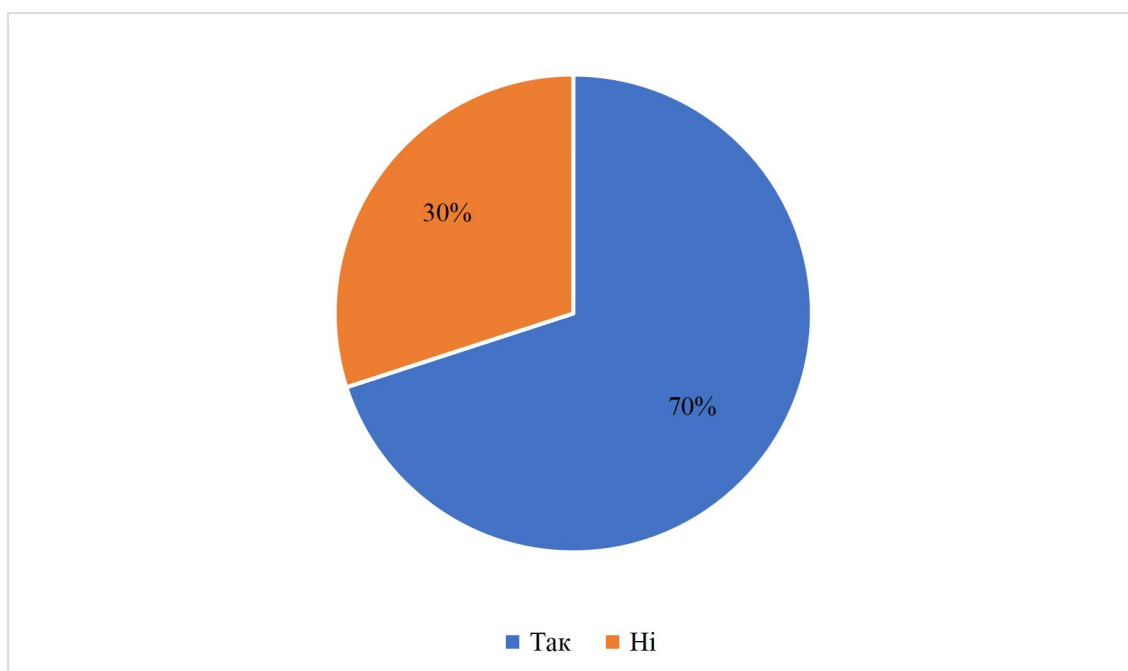

Рис. 2.7. – відповіді респондентів на питання «Чи брали ви участь у профорієнтаційних заходах раніше?»

У відкритому восьмому питанні, яке пов'язане з попереднім «Якщо так, що саме вам сподобалося, а що не дуже? Яку б інформацію Ви додали?» респонденти зазначили, що їм подобалось, коли проводили: профорієнтаційні тести, інтерактивні вправи; розповідали про: популярні та не популярні професії, різні університети, спеціальності, інформацію про те, де можна здобути освіту та які навички потрібні для тієї чи іншої професії та запрошували на дні відкритих дверей в університети міста Києва. Респонденти також зазначило, що їм не сподобалось, а саме: недостатня кількість профорієнтаційних занять у закладі, формат лекцій без наочного матеріалу, чи інтерактиву, багато застарілої інформації, не вистачило індивідуального підходу, не вистачило інтерактивності та актуальної інформації про професії. Респонденти зазначили, що вони хотіли б додати: більше інформації про потрібні та актуальні професії на період війни, факти про роботу, інформації про вступ до ВНЗ та більше свіжої інформації про ринок праці. Дані відповіді підтверджують те, що зазначають у літературі, а саме недостатність актуальної інформації, інтерактиву та сучасних підходів, які потребують підлітки.

У відкритому дев'ятому питанні «Які конкретні теми ви б хотіли більше дізнатися на профорієнтаційних заходах?», респонденти запропонували такі варіанти тем: «Професії сучасності», «Актуальні професії на період війни», «Які професії є актуальними на даний момент?», «Які навички та знання необхідні для цих професій?», «Перспективи працевлаштування», «Як визначити свої інтереси, здібності та цінності?», «Як знайти роботу в Україні, щоб вона була актуальна?», «Актуальні роботи на ринку», «Як вибрати професію, яка буде мені цікава та приносить задоволення?», «Як знайти професію, яка буде цікава, потрібна і актуальна?», «Стабільні роботи», «Куди вступати, щоб не жалкувати і здобути потрібну професію?», «Як не помилися у

виборі навчального закладу і професії?», «Чи актуально створювати власний бізнес під час війни?», «Як знайти роботу після навчання, або куди краще вступати, щоб легко знайти роботу?», «Актуальні, цікаві та не складні професії», «Актуальні професії у наш час, та професії, які втратили актуальність», «Як проходить процедура вступу, куди легше і краще вступати, щоб не втратити час дарма?», «Актуальні професії з великим/достатнім заробітком», «Цікаві та популярні професії», «Важливість професій, суть роботи», «Як знайти роботу за фахом?», «Актуальні професії онлайн, щоб можна було працювати з будь-якого куточка світу», «Топ 5 актуальних та неактуальних професій в Україні», «Актуальні професії під час та після війни», «Робота онлайн», «Виклики сучасності в професійній сфері» та подібні.

Десяте питання «Які професії на вашу думку є актуальними під час військового стану?» було відкритого типу та респонденти мали змогу зазначати необмежену кількість професій і відповіли наступним чином:

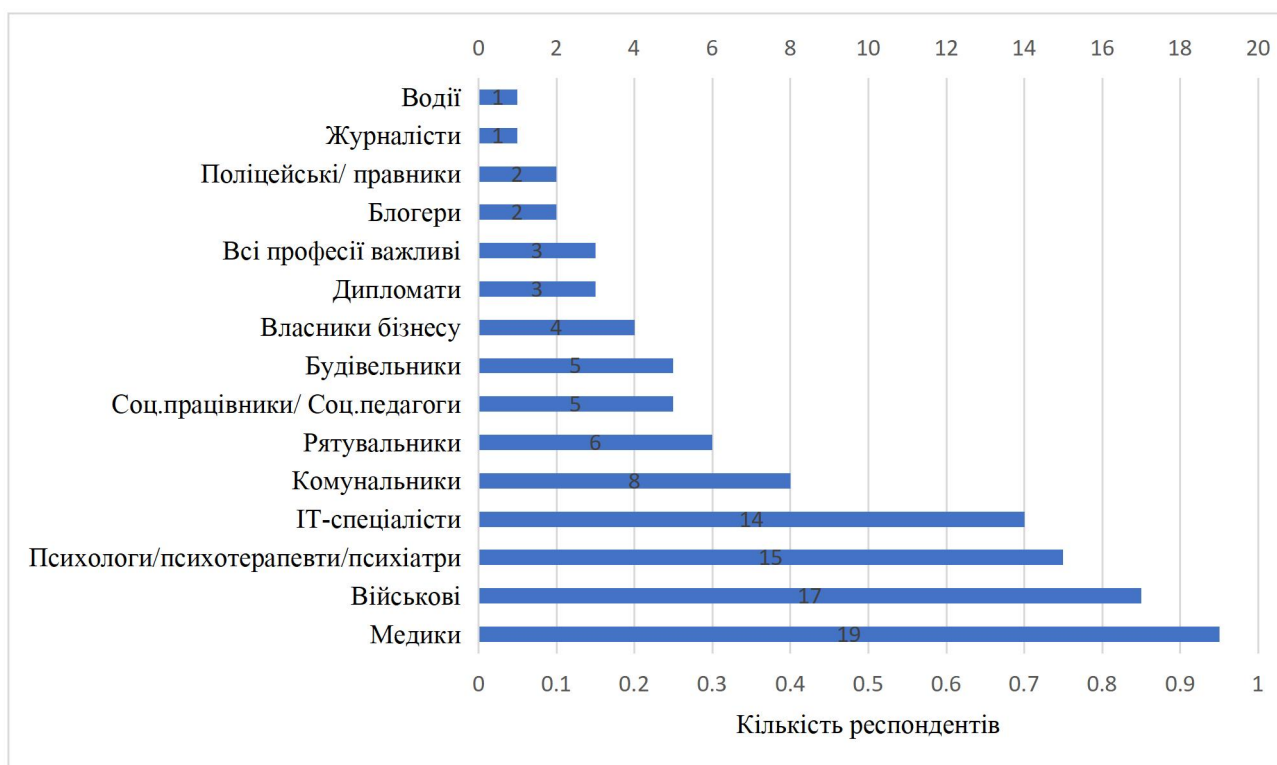

Рис. 2.8. – Актуальні професії під час військового стану

Отже, на діаграмі (рис. 2.8.) видно, що 19 респондентів зазначило, що медик – актуальна професія, на період воєнного стану, 17 респондентів

вважають, що це – військовий, 15 респондентів – психолог/психотерапевт/психіатр, 14 респондентів – ІТ-спеціаліст, 8 респондентів – комунальник, 6 респондентів – рятувальник, 5 респондентів – соціальний працівник/соціальний педагог, 5 респондентів – будівельник, 4 респонденти – власник бізнесу, 3 респонденти – дипломат, 2 респонденти – блогер, 2 респонденти – поліцейський/правник, 1 респондент – журналіст, 1 респондент – водій, а 3 респонденти вважають, що всі професії є актуальними на період військового стану. Дані результати респондентів перегукуються також з інформацією, які зазначають у своїх працях сучасні науковці, у тому числі Захарін С. [13].

Одинадцять питань «Які ризики ви відчуваєте у виборі професії під час військового стану?» також було відкрите, і респонденти зазначили такі ризики як:

- Нестабільність на ринку праці, а саме те, що деякі сфери можуть бути значно скорочені, інші - навпаки, матимуть попит.
- Зміна потреб та пріоритетів: війна може суттєво змінити потреби людей й те, які професії будуть вважатися актуальними.
- Обмеження можливостей: військові дії можуть обмежувати доступ до освіти й можливості працевлаштування в певних регіонах.
- Психологічний стан: Війна може мати значний вплив на психічне здоров'я людей, що може ускладнювати вибір професії й прийняття рішень щодо майбутнього.
- Непередбачуваність майбутнього: війна - це непередбачуваний час, тому складно гарантувати, що обрана вами професія буде затребуваною й безпечною протягом усього військового стану.

У своїх працях Томчук О., Близнюков В.В, Яценко Л.Д. також окрему увагу приділяли саме цим ризикам у виборі професії під час військового стану, отже відповіді респондентів є явним підтвердженням цьому [4, 47].

Результати представлені на діаграмі (рис. 2.9).

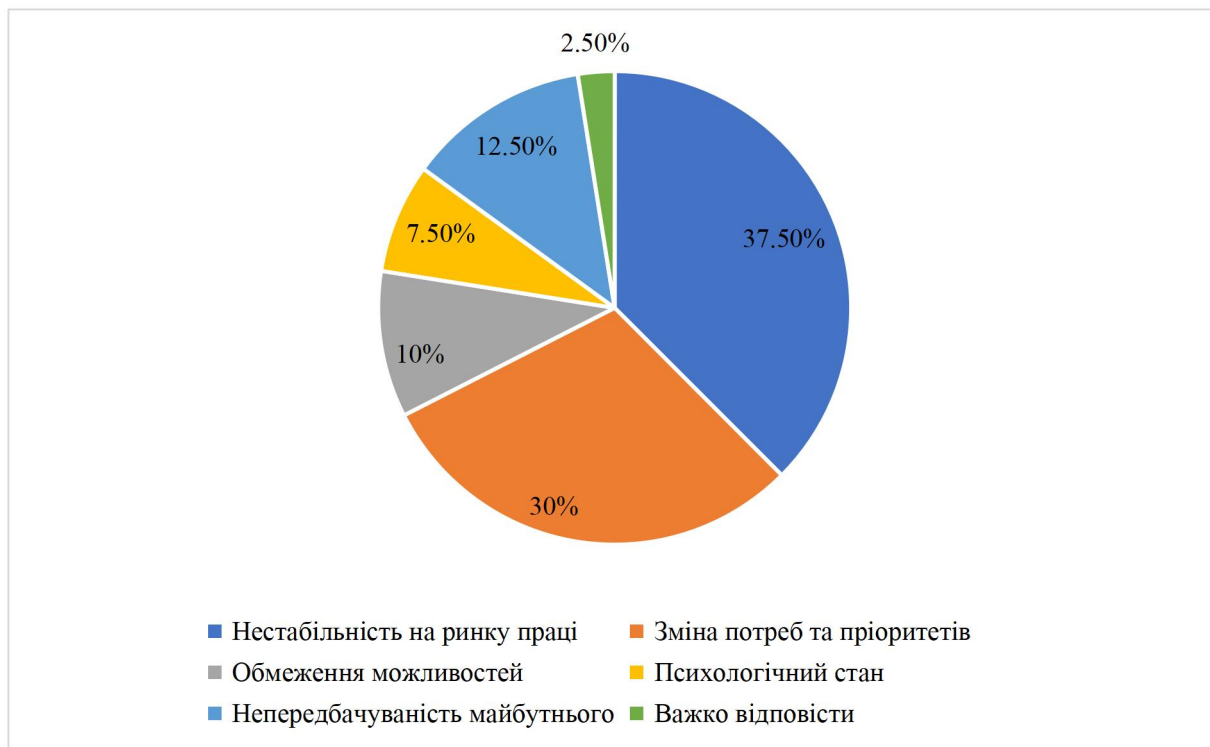

Рис. 2.9. – Ризики у виборі професії під час військового стану

На дванадцяте питання, яке було відкритого типу і звучало наступним чином «Які б мали б бути основні методи проведення профорієнтаційних заходів, щоб вони були ефективними для вас?». Респонденти зазначили, що для них важливі такі методи як:

- Індивідуальний підхід. Профорієнтаційні заходи повинні враховувати особисті інтереси, здібності, цінності та особистісні особливості.
- Реальні приклади та історії успіху відомих людей.
- Інтерактивність. Профорієнтаційні заходи повинні бути наочними, цікавими та інтерактивними, з залучанням сучасних технологій (вправи, презентації, відео).
- Доступність інформації.
- Зворотній зв'язок.

Результати представлені на діаграмі (рис. 2.10.).

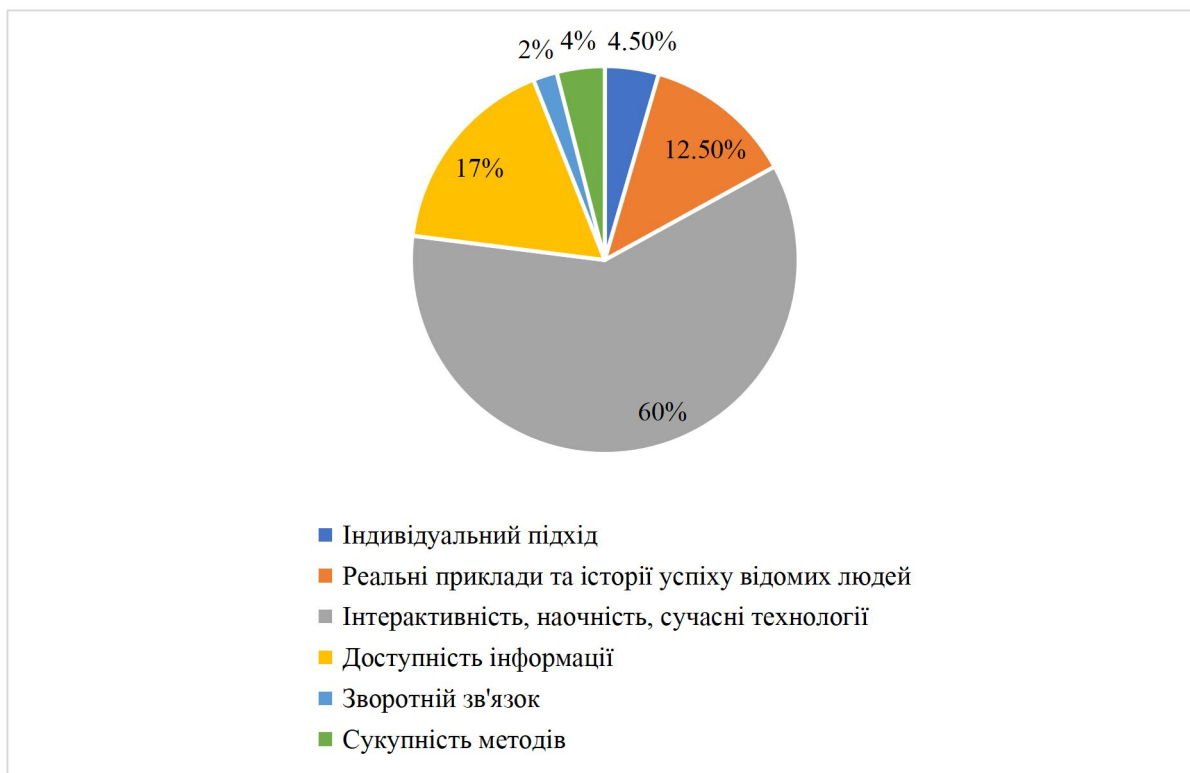

Рис. 2.10. – Ефективні методи проведення профорієнтаційних заходів

На останнє тринадцяте питання відкритого характеру «Якщо ви могли б змінити щось у програмі профорієнтаційних заходів у вашому закладі освіти, що б це було?», старшокласники зазначили, що хочуть:

- Додати більше годин на проведення профорієнтаційних заходів та профорієнтаційної роботи в цілому
- Дізнаватися більше свіжої інформації про актуальні професії
- Дізнаватися більше інформації про професії, які будуть затребуваними під час та після військового стану
- Виконувати різні практичні вправи
- Більше інтерактивну
- Відвідувати дні відкритих дверей у різних університетах
- Щоб заходи проводилися з використанням сучасних технологій, насамперед інтерактивна дошка з яскравими презентаціями та відео

2.2. Авторський сценарій відеоролику для старшокласників про актуальні професії під час війни та значущість формату візуальної подачі інформації під час проведення профорієнтаційних заходів.

За результати емпіричного дослідження стало відомо, що старшокласникам не вистачає наочного матеріалу з використанням сучасних технологій та актуальної, лаконічної інформації про актуальні професії під час профорієнтаційних заходів. Більшість респондентів зазначили, що бажають дізнатися про затребувані професії на ринку праці під час військового стану. Задля вирішення цього питання було прийняте рішення, яке трохи модернізує та осучаснить профорієнтаційні шкільні заходи, а також дасть інформацію про актуальні професії. А саме створення відеоролику, яке має назву : «Топ професій, які набули особливої актуальності на період війни». Відеоролик триває – 4 хвилини 6 секунд. З самого початку зазначено назву відеоролика, далі окреслюється топ професій, які набули особливої актуальності під час війни і в кінці – заключно-мотивуюча частина. Відео побудовано за наступним сценарієм:

- **Військовий:**

В період війни військові стають основними захисниками національної безпеки та суверенітету країни. Вони проходять спеціальну підготовку, щоб бути готовими діяти в умовах бойових дій, забезпечуючи безпеку громадян і оборону території. У періоди конфліктів і військових дій військові виконують ряд важливих функцій, які спрямовані на захист країни, її населення та національних інтересів. Військова професія є невід'ємною складовою в системі національної безпеки кожної країни під час війни.

- **Медичний працівник:**

Звісно, найбільш актуальними та потрібними залишаються медичні працівники. Лікарі, мед.сестри, аптекарі та фельдшери стають героями на передовій і не тільки, допомагаючи пораненим і хворим. Навіть без світла, води та опалення вони рятували та рятують тисячі життів.

- Психолог

Психологи-дуже важлива та актуальна професія у воєнний час. Військові конфлікти та військова діяльність можуть супроводжуватися рядом психологічних та емоційних проблем для воїнів, цивільного населення та їхніх сімей. Вони допомагають людям адаптуватися до екстремальних умов, відновлювати психічний баланс та зберігати емоційне благополуччя в умовах військового конфлікту.

- Соціальний педагог

Соціальний педагог є невід'ємною складовою під час війни і військових конфліктів. Ця професія стає особливо актуальною через зростання соціальних проблем, зокрема серед дітей, підлітків та сімей, які стикаються зі стресом, травмами та соціально-економічною незахищеністю через військові дії. До речі, набути фаху соціального педагога можна у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. На кафедрі соціальної реабілітації та соціальної педагогіки працюють найкращі викладачі. Тут дійсно комфортна атмосфера та цікава навчання !

- Комунальник

Комунальники є невід'ємною складовою під час війни, особливо в контексті забезпечення життєво важливих послуг населенню під час воєнних дій. Одним з найважливіших аспектів роботи комунальників є забезпечення неперервності електропостачання, водопостачання, теплопостачання та інших комунальних послуг в умовах військового конфлікту.

- Рятувальник

Рятувальники відіграють критично важливу роль під час війни, оскільки вони безпосередньо займаються пошуком, порятунком та медичною допомогою пораненим, вилученням людей з небезпечних зон та іншими діями, що спрямовані на збереження життя та здоров'я цивільного населення, військовослужбовців та інших осіб, які потрапили в екстремальні умови.

- Фахівець у сфері кібербезпеки

У сучасному світі кібербезпека є критично важливою. Спеціалісти з кібербезпеки захищають країну від кібератак і забезпечують безпеку інформаційних систем. 12 грудня 2023 року були здійснені масові хакерські атаки на оператори зв'язку. Як наслідок, у оператора зв'язку «Київстар» стався масштабний збій, але фахівці за декілька днів все полагодили.

- Журналіст

Журналісти відіграють важливу роль у воєнний час. Зокрема, у забезпеченні прозорості, підвищенні обізнаності громадськості та розкритті правди про військові події. Вони є важливими охоронцями демократії та прав людини у воєнний час. Вони забезпечують прозорість інформації, викривають воєнні злочини, захищають права людини, критично аналізують діяльність уряду та надають психологічну підтримку населенню. Саме журналісти є першими, хто сповіщають про різні актуальні новини, катастрофи та привертають увагу до найважливіших питань та викликів сьогодення.

- Блогер

Блогер – це та професія, яка не так давно стала досить актуальною. Раніше блогери зазвичай розважали глядачів своїм контентом, але наразі вони є лідерами думок, тому у них з'явилися інші завдання. Блогери відіграють важливу роль у інформуванні людей про події, що відбуваються, та спростуванні дезінформації, дають людям відчуття єднання та підтримки, ділячись своїми переживаннями та історіями, також використовують свої платформи для збору коштів на Збройні сили України і не тільки. Блогери популяризують українські товари та послуги, чим допомагають українському бізнесу в складні часи, а також популяризують українську культуру та історію, тим самим сприяючи її збереженню.

Це був короткий огляд топ професій в Україні, які стали особливо актуальними в період війни. Пам'ятайте, що вибір професії повинен базуватися не лише на актуальності, але й на вашій пристрасі та здібностях.

Дякую за перегляд! Бережіть себе та будьте сильними!

Даний відеоролик є лаконічним, зрозумілим та інформативним. Це «три кити» на яких має базуватися всі інформація, які хочуть донести учням у закладах загальної середньої освіти.

Задля того, щоб його було зручно переглядати повторно відеоролик був опублікований у приватний Telegram-канал, до якого можна доєднатися за запрошувальним посиланням [1].

Отже, результати емпіричного дослідження демонструють те, що:

- У анкетуванні брали участь: 52,5% - жіночої статі, та 47,5% - чоловічої статі, а з них: 37,5% - з дев'ятих класів, 32,5% - з десятого класу, 30% - з одинадцятого класу.
- 45% респондентів оцінюють рівень профорієнтаційних заходів у своєму навчальному закладі на 3 бали, 22,5% оцінюють на 4 бали, 22,5% респондентів також оцінюють – на 2 бали, 7,5% респондентів – на 5 балів та 2,5% – на 1 бал.
- 75% респондентів відповіли, що відчують необхідність проведення профорієнтаційних заходів у зв'язку з війною, 20% обрали варіант - складно відповісти, а 5% - не відчують такої необхідності.
- 45% респондентів знають про можливості отримання професійної підготовки або кар'єрних консультацій у вашому місті в умовах війни, 32,5% зазначили, що знають частково, а 22,5% - не знають.
- 65% респондентів вважають, що профорієнтаційні заходи можуть допомогти обрати майбутню і актуальну професію в умовах війни, 30% – не впевнені у цьому, а 5% - так не вважають.

- 70% опитаних брали участь у профорієнтаційних заходах раніше, а 30 % – ні.
- Респондентам на профорієнтаційних заходах найбільше подобалися: профорієнтаційні тести, інтерактивні вправи; інформація про популярні та не популярні професії, різні університети, спеціальності. Респонденти не подобалося: недостатня кількість профорієнтаційних занять у закладі, формат лекцій без наочного матеріалу, чи інтерактиву, багато застарілої інформації, не вистачило індивідуального підходу, не вистачило інтерактивності та актуальної інформації про професії. Респонденти хотіли б додати: більше інформації про потрібні та актуальні професії на період війни, факти про роботу, інформації про вступ до ВНЗ та більше свіжої інформації про ринок праці.
- У респондентів також була можливість запропонувати теми, які їх цікавлять. Найчастіше зазначали теми, які стосуються актуальних професій під час війни.
- Респонденти відповіли, які професії, на їхню думку, є актуальними під час військового стану. Найчастіше вони зазначали такі професії як: медики, військові, психологи/психотерапевти/психіатри та ІТ-спеціалісти.
- На думку респондентів найвагоміші ризики у виборі професії під час військового стану це: нестабільність на ринку праці, зміна потреб та пріоритетів, обмеження можливостей, психологічний стан та непередбачуваність майбутнього.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Відповідно до теми наукової роботи було проведено емпіричне дослідження, щодо упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти в умовах війни. Результати були на основі відповідей здобувачів освіти дев'ятого, десятого та одинадцятого класів, які навчаються у ЗЗСО «Спеціалізована школа І-III

ступенів № 97 імені О.Теліги з поглибленим вивченням англійської мови Шевченківського району м.Києва». Опитувальник містить 13 запитань: 7 з яких є закритими, а 6 – відкритими. Google Форму пройшло 40 респондентів.

Результати показали середній рівень ефективності профорієнтаційних заходів, у який брали участь дані респонденти. Респонденти зробили у своїх відповідях значний акцент на тому, що хотіли б певним чином модернізувати профорієнтаційні заходи, щоб під час них використовувалися сучасні технології, свіжі, лаконічні відео та презентації, які поінформують про актуальні та затребувані професії на ринку праці під час війни.

Відповідно, було створено авторське відео, яке має назву «Топ професій в Україні, які набули особливої актуальності на період війни». В цьому відео окреслюється топ професій такі як: військовий, медичний працівник, психолог, соціальний педагог, комунальний, рятувальник, фахівець у сфері кібербезпеки, журналіст та блогер. Після перегляду відео доречний буде інтерактив та зворотній зв'язок, так як у опитувальнику респонденти зазначили, що цього їм не вистачає під час профорієнтаційних заходів.

РОЗДІЛ III. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО УПРОВАДЖЕННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Ефективність упровадження авторського відеоролику у профорієнтаційних заходах для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни

Після показу відеоролику «Топ професій, які набули особливої актуальності на період війни», ми вирішили перевірити наскільки даний контент виявився якісним, цікавим та потрібним.

Площиною об'єктивної оцінки була цільова група старшокласників, які брали участь у попередньому анкетуванні.

Для даного дослідження, було створено авторську анкету у вигляді Google-Форми, яка складається з 7 питань: три з яких є закритого характеру, інші чотири мають оціночну шкалу. Питання базувалися на таких критеріях як: корисність, цікавість, доступність інформації, якість наповнення, лаконічність. Авторська анкета представлена в Додатку Б.

Участь в анкетуванні взяло 40 респондентів.

Перед початком анкетування учасникам була запропоновано наступна інструкція: *«Шановний респонденте! Я студентка факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запрошую Вас взяти участь в опитуванні, задля аналізу ефективності упровадження авторського відеоролику, який ви переглядали у профорієнтаційних заходах для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни. Опитування анонімне, всі отримані данні будуть використані в узагальненому вигляді та лише у наукових цілях. Будь ласка, відповідайте на запитання відверто».*

Під час відповіді на перше питання «Чи був корисний даний відеоролик?» респонденти відповіли наступним чином, як представлено на діаграмі (рис. 3.1.):

Рис. 3.1. – відповіді респондентів на питання «Чи був корисний даний відеоролик?»

Згідно з цією діаграмою можна зробити висновок, що для всіх респондентів даний авторський відеоролик виявився цілком і повністю корисний.

Під час відповіді на друге питання «Чи був цікавий даний відеоролик?» респонденти відповіли наступним чином, як представлено на діаграмі (рис. 3.2.):

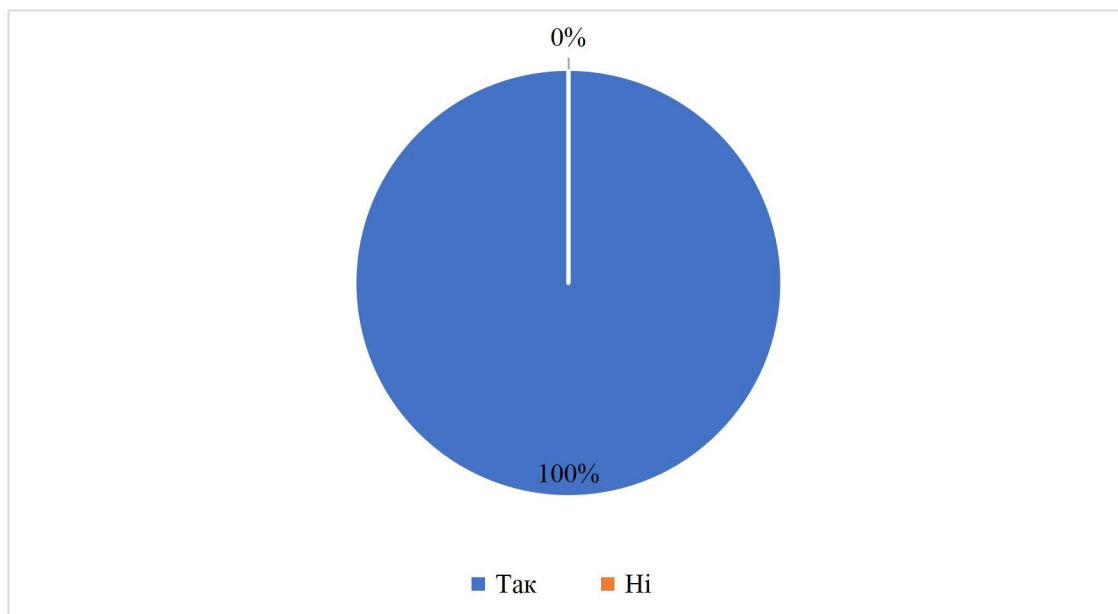

Рис. 3.2. – відповіді респондентів на питання «Чи був цікавий даний відеоролик?»

На цій діаграмі можна помітити, що для всіх 40 респондентів відеоролик про актуальні професії сьогодення виявився дуже цікавим, так як респонденти одноголосно дали відповідь – так.

Коли респонденти давали відповіді на третє питання «Чи хотіли б ви, щоб подібного контенту демонстрували більше під час профорієнтаційних заходів?», то за результатами 92,5% респондентів обрали варіант – Так, це було дуже корисно та цікаво, а 7,5% респондентів обрали варіант – Ні, в цьому немає сенсу. Результати представлені на діаграмі (рис. 3.3.).

Рис. 3.3. – відповіді респондентів на питання «Чи хотіли б ви, щоб подібного контенту демонстрували більше під час профорієнтаційних заходів?»

Під час відповіді на четверте та останнє питання закритого типу «Чи даний відеоролик зміг донести достатньо інформації про актуальні професії в Україні в період війни?» респонденти відповіли наступним чином, як представлено на діаграмі (рис. 3.4.):

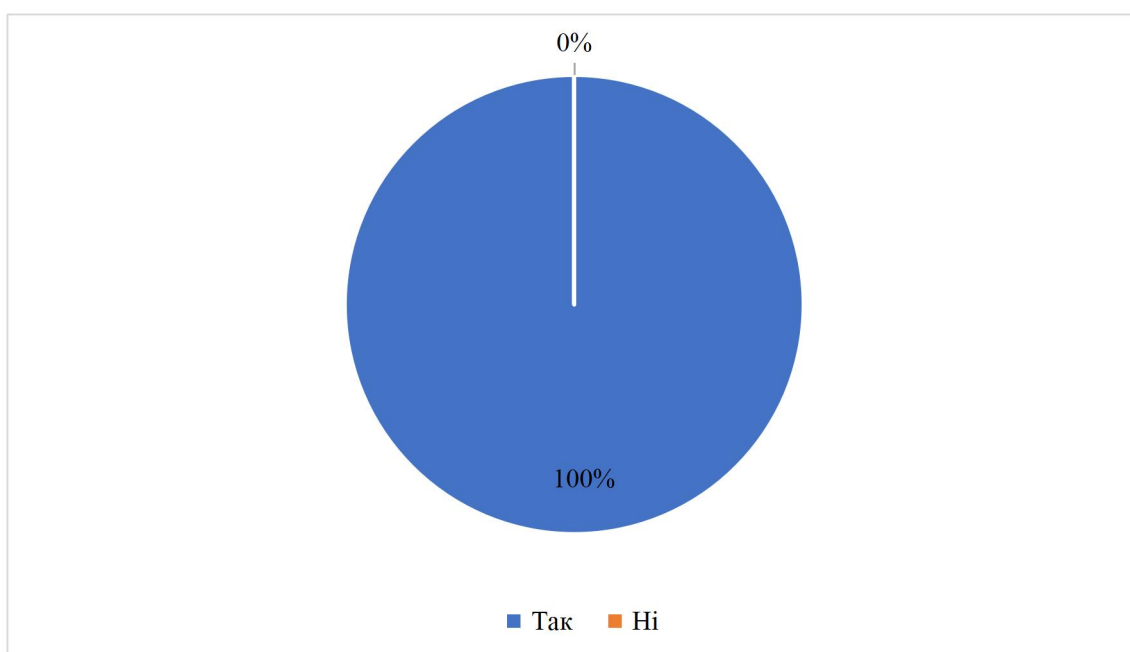

Рис. 3.4. – відповіді респондентів на питання «Чи даний відеоролик зміг донести достатньо інформації про актуальні професії в Україні в період війни?»

З даної діаграми можна зробити висновок, що на думку респондентів даний відеоролик на сто відсотків зміг донести достатньо інформації про актуальні професії в Україні в період війни.

На п'яте питання «Оцініть якість наповнення відеоролику від 1 до 5, де 1 - дуже не якісно, а 5 - дуже якісно» респонденти відповіли наступним чином, як зазначено на діаграмі (рис. 3.5.):

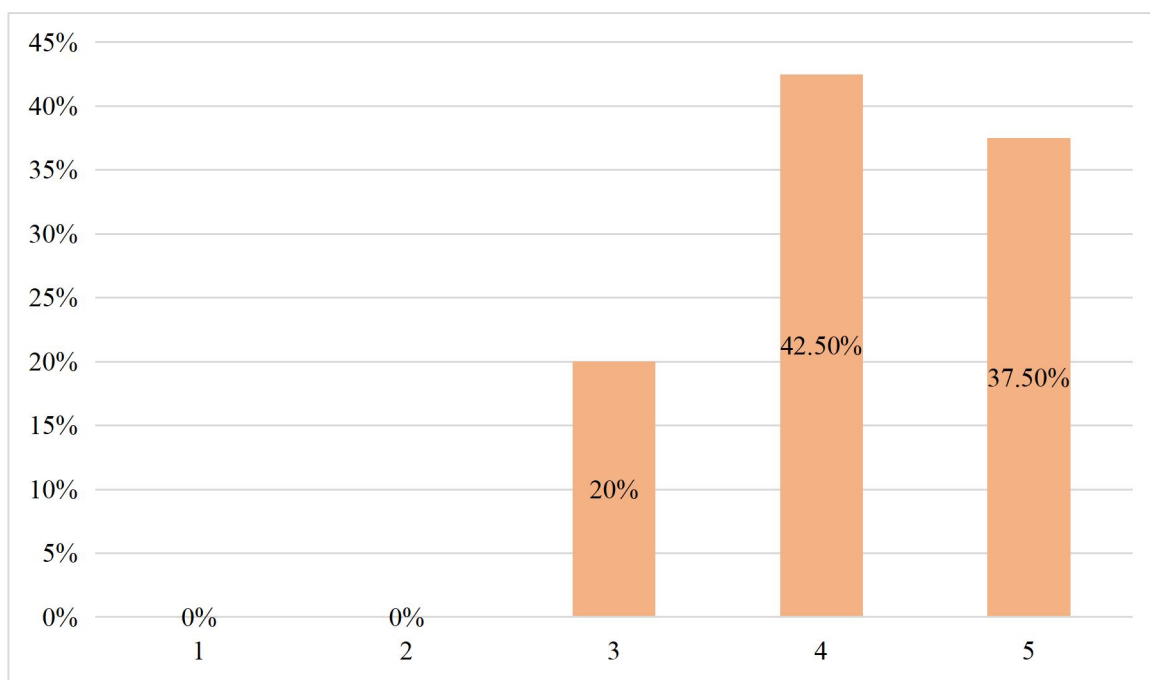

Рис. 3.5. – відповіді респондентів на питання «Оцініть якість наповнення відеоролику від 1 до 5, де 1 - дуже не якісно, а 5 - дуже якісно»

Представлена діаграма (рис. 3.5.) демонструє те, що 42,5% респондентів оцінюють якість наповнення авторського відеоролика на 4 бали, 37,5% респондентів оцінюють якість наповнення на 5 балів, лише 20% від усіх респондентів оцінили його на 3 бали та жоден респондент на поставив даному відеоролику 1 та 2 бали.

На шосте питання «Оцініть наскільки відеоролик був зрозумілим та лаконічним від 1 до 5, де 1 - зовсім не зрозумілий, а 5 - цілком зрозумілий» респонденти відповіли наступним чином, як зазначено на діаграмі (рис. 3.6.):

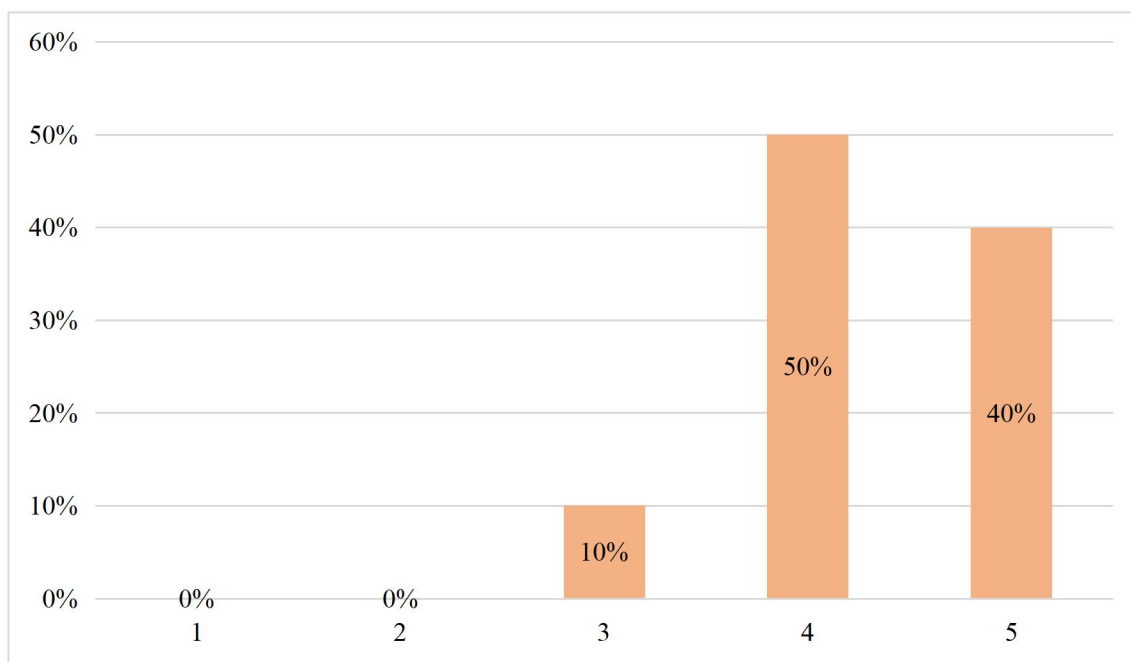

Рис. 3.6. – відповіді респондентів на питання «Оцініть наскільки відеоролик був зрозумілим та лаконічним від 1 до 5, де 1 - зовсім не зрозумілий, а 5 - цілком зрозумілий»

Представлена діаграма (рис. 3.6.) демонструє те, що 50% респондентів оцінили, що відеоролик був на 4 бали зрозумілим та лаконічним, 40% респондентів оцінили дані характеристики по відношенню до відеоролику на 5 балів, лише 10% від усіх респондентів зазначили, що оцінка у 3 бали є оптимальною для нього, але ніхто з респондентів не оцінили зрозумілість та лаконічність ролику у 1 та 2 бали.

На сьоме останнє питання, яке має оціночну шкалу «Чи порекомендували б ви цей відеоролик до перегляду вашим знайомим та друзям? (відповідь зазначте від 1 до 5, де 1 – точно ні, а 5 – звичайно так)» респонденти відповіли наступним чином, як представлено на діаграмі (рис. 3.7.):

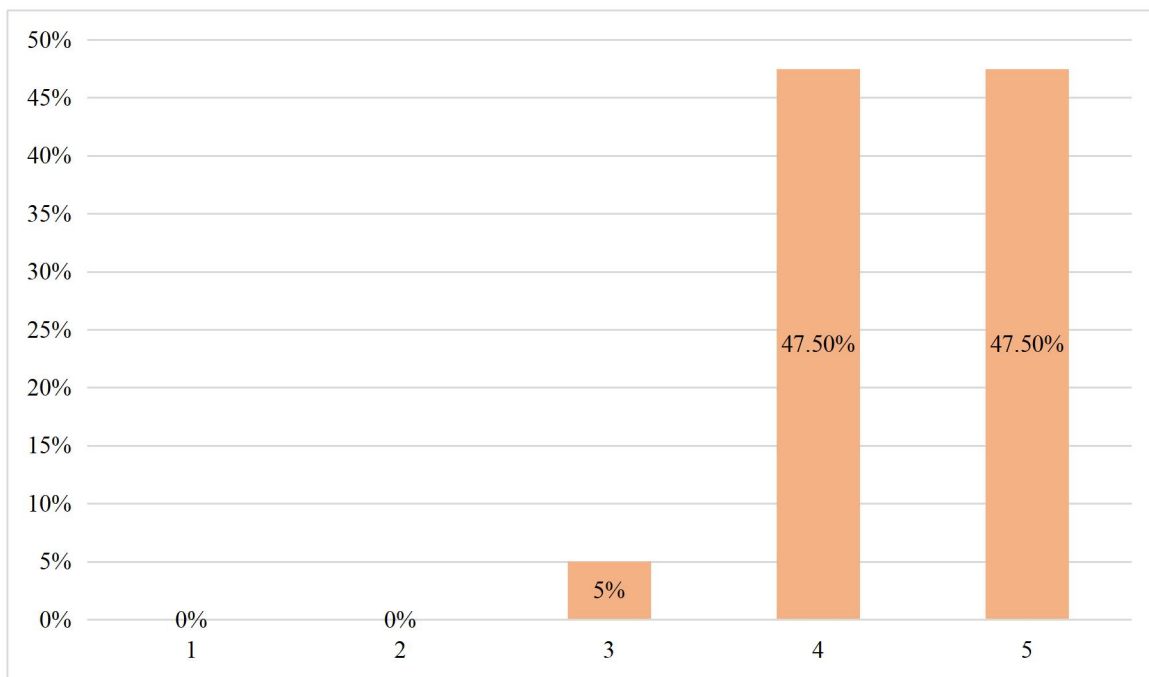

Рис. 3.7. – відповіді респондентів на питання «Чи порекомендували б ви цей відеоролик до перегляду вашим знайомим та друзям? (відповідь зазначте від 1 до 5, де 1 – точно ні, а 5 – звичайно так)»

Представлена діаграма (рис. 3.7.) демонструє те, що значний відсоток респондентів, а саме 47,5% (5/5) порекомендували б даний авторський відеоролик своїм знайомим та друзям, решта 47,5% (4/5) та 5% (3/5) також підтримують це твердження на достатньому рівні. А варіанти відповіді, які оцінюються у 1 та 2 бали жоден з респондентів не обрав.

Результати дослідження демонструють те, що:

- 100% респондентів вважають даний відеоролик корисним.
- 100% респондентів вважають даний відеоролик цікавим.
- 92,5% респондентів хочуть, щоб подібного контенту демонстрували більше під час профорієнтаційних заходів, а 7,5% респондентів вважають, що в цьому немає сенсу.
- 100% респондентів впевнені, що даний відеоролик зміг донести достатньо інформації про актуальні професії в Україні в період війни.

- 42,5% респондентів оцінюють якість наповнення авторського відеоролика на 4 бали, 37,5% респондентів оцінюють якість наповнення на 5 балів, а 20% від усіх респондентів – на 3 бали.
- 50% респондентів вважають, що відеоролик був на 4 бали зрозумілим та лаконічним, 40% респондентів оцінили дані характеристики по відношенню до відеоролику на 5 балів, а 10% оцінили на 3 бали.
- 47,5% (5/5) порекомендували б даний авторський відеоролик своїм знайомим та друзям, решта 47,5% (4/5) та 5% (3/5) також підтримують це твердження на задовільному рівні.

Отже, можна стверджувати, що респонденти порекомендували цей відеоролик до перегляду своїм знайомим та друзям.

3.2 Програма профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни

План програми профорієнтаційних заходів:

1. Знайомство та презентація теми. Мета: привітати учасників, оголосити тему, налаштувати на активну участь у занятті.
2. Очікування. Мета: визначити очікування учасника від програми, створити атмосферу співпраці та взаємодопомоги, зацікавити темою, зробити програму максимально корисною та ефективною для всіх учасників.
3. Правила. Мета: сформулювати правила спільної роботи та створити атмосферу поваги та взаєморозуміння.
4. Гра: «Поясни термін !» Мета: ознайомити з професійними термінами, навчити їх розмежовувати поняття.
5. Гра «Ну ж бо групувати!» Мета: навчити групувати та структурувати професії по престижу, актуальності та відважності.

6. Авторський відео-ролик «Топ актуальних професій в Україні під час війни». Мета: ознайомити з актуальними професіями в Україні під час війни.
7. Гра «Ключові фактори у виборі професії». Мета: допомогти учням самостійно визначити та дослідити ключові фактори, які вони будуть враховувати при виборі професії, розвинути навички критичного мислення, аналізу, дослідження та презентації, заохотити до самопізнання, творчості та активної участі.
8. Підбиття підсумків. Мета: завершити на позитивній ноті.

Тема «Професія мрії»

Мета: ознайомити старшокласників з різноманітністю сучасних, актуальних професій та їхніми особливостями, розвинути самопізнання та розуміння інтересів та цінностей, підготувати до прийняття виваженого та відповідального рішення щодо майбутнього.

Цільова група заходу: здобувачі освіти 9, 10, 11 класу закладу загальної середньої освіти.

Загальна тривалість: 1 год.

Хід проведення:

1. Знайомство та презентація теми програми

Мета: привітати учасників, оголосити тему програми, налаштувати на активну участь у занятті.

Час: 10 хв.

Ресурси: аркуші для фліпчарту за назвою теми та привітанням учасників.

Хід роботи:

- Тренер вітає учасників та представляється та оголошує тему.

- Учасники сідають у коло та по черзі називають своє ім'я та одне слово, яке їх характеризує.
- Тренер задає учасникам кілька запитань, щоб дізнатися про їхні інтереси та мотивацію до участі в тренінгу.

Інструкція : «Доброго дня, шановні старшокласники! Я - [ім'я тренера], ваш тренер на цьому тренінгу. Я рада вас бачити. Сьогодні нас чекає дуже цікава тема: «Професія мрії». Але давайте спочатку познайомимося один з одним Я буду називати ваше ім'я, а ви, будь ласка, скажіть, яке слово вас характеризує. Наприклад, я - [ім'я тренера] і я - "креативний"».

2. Очікування.

Мета: визначити очікування від програми, створити атмосферу співпраці та взаємодопомоги, зацікавити темою тренінгу, зробити програму максимально корисним та ефективним для всіх учасників.

Час : 5 хв

Тренер каже : « А тепер ви можете поділитися своїми очікуваннями стосовно наших занять. Зараз я роздам кожному маленькі клаптики паперу і ви зможете написати на них свої побажання/очікування/ідеї. А потім ми наклеїмо їх на дошку і зробимо «Колаж-очікувань».

Коментар: « Ого, як багато цікавих ідей ви запропонували і очікування ваші дуже цікаві. Сподіваюсь, що наші заняття співпадуть з вашими очікуваннями та бажаннями».

3. Правила:

Мета: сформулювати правила спільної роботи та створити атмосферу поваги та взаєморозуміння.

Тренер каже: «Ну а зараз пропоную перейти до формування правил, яких ми будемо притримуватися під час нашої співпраці. У кого є ідеї можуть висловлюватися».

Час : 5 хв

Коментар : « Правила є важливою ознакою здорової взаємодії. Отже, які правила ми з вами придумали:

- ✓ Правило піднятої руки
- ✓ Не засудження
- ✓ Кожен має право перепитувати або щось уточнювати, якщо є необхідність
- ✓ Не перебивати
- ✓ Не висміювати
- ✓ Бути щирими під час занять

4. Гра: «Поясни термін !»

Мета: ознайомити з професійними термінами, навчити їх розмежовувати поняття.

Час: 10 хв

Хід роботи:

- Учням дається 4 терміни
- Учасники мають своїми слова пояснити значення термінів та розмежувати поняття між собою

Інструкція: «Зараз на екрані ви побачите 4 терміни: професія, спеціальність, кваліфікація, посада. Ви маєте подувати та пояснити своїми словами, як розумієте ці поняття. Не бійтеся помилитися, ми вчимося!»

Коментар: «Так, ви все правильно зазначили і тепер можете легко розмежувати ці поняття між собою. У літературі також діють такі визначення: професія - це трудова діяльність людини, яка дає йому кошти для існування і розвитку;

спеціальність - вид занять в рамках однієї професії; кваліфікація - це рівень професійної майстерності; посада - це місце, займане людиною в організації».

5. Гра «Ну ж бо групувати!»

Мета: навчити групувати та структурувати професії по престижу, актуальністю та відважністю.

Час: 10 хв

Ресурси: ручки, папір.

Хід роботи:

- Учасники діляться на три групи
- Перша група має скласти список «Найпрестижніші професії»
- Друга група має скласти список «Професії, які завжди потрібні»
- Третя група має скласти список «Найвідважніші професії».
- Далі кожна група презентує свої напрацювання

Інструкція: « Ви маєте поділитися на три групи. Перша група складає список найпрестижніших професій, друга група формує список професій, які завжди були, є та будуть потрібними і актуальними, а третя група складає список найвідважніших професій. Після того, як ви завершите – кожна група представить свої напрацювання і ми обговоримо».

Коментар: «Ви усі склали чудові списки, відразу видно як ви орієнтуєтеся у цій сфері. Але ми не обговорили ще одне питання. Як ви думаєте, а які професії найбільш актуальні зараз а саме під час війни?»

6. Авторський відео-ролик «Топ актуальних професій в Україні під час війни».

Мета: ознайомити з актуальними професіями в Україні під час війни.

Час: 6 хв

Ресурс: мультимедійна дошка

Хід роботи:

- Старшокласники дивляться авторський відеоролик
- А потім відповідають на запитання для обговорення

Інструкція: «Зараз ви подивитеся коротенький відеоролик про актуальні професії під час війни і після перегляду ми його обговоримо».

Питання для обговорення:

- Чи сподобався вам відеоролик?
- Чи дізнались ви щось нове для себе?
- Які б ще професії ви додали?
- Які професії ви б забрали з переліку?

7. Гра «Ключові фактори у виборі професії»

Мета: допомогти учням самостійно визначити та дослідити ключові фактори, які вони будуть враховувати при виборі професії, розвинути навички критичного мислення, аналізу, дослідження та презентації, заохотити до самопізнання, творчості та активної участі.

Час: 12 хв

Хід роботи:

- Розподілити учасників на групи
- Вони мають придумати ключові фактори, які на їхню думку є важливими при виборі професії та обґрунтувати свій вибір
- Вони мають навести приклади професій, де даний фактор відіграє важливу роль.
- Кожна група презентує свої напрацювання

Інструкція: «Зараз ви маєте розподілитися на групки, та кожна групка має виокремити фактори, які на їхню думку є важливими при виборі професії та обґрунтувати свій вибір, далі ви маєте навести приклади професій, де цей фактор/фактори відіграють важливу роль і представити свої результати».

Питання на обговорення:

- Які фактори виявилися найпопулярнішими?
- Чому різні групи могли мати різні пріоритети?
- Чи є інші фактори, які не були згадані, але які також є важливими при виборі професії?
- Як ви можете дослідити та оцінити важливість різних факторів для вас особисто?

8. Підбиття підсумків

Мета: завершити на позитивній ноті.

Час: 2 хв.

Заключна промова: «Шановні старшокласники!

Сьогодні ми з вами провели захоплюючу подорож у світ професій. Сподіваюсь цей захід був для вас корисним та цікавим. Пам'ятайте, що вибір професії - це не лише вибір роботи. Це визначення вашого життєвого шляху, ваших цінностей та прагнень. Не бійтеся шукати себе, досліджувати нове, помилятися та пробувати знову.

Вірте в себе, розвивайте свої таланти, ставте амбітні цілі та ніколи не зупиняйтесь на досягнутому!

Я щиро бажаю вам знайти свою професію мрії, яка буде приносити вам не лише матеріальне благополуччя, але й щире задоволення та самореалізацію.

Нехай кожен ваш день буде наповнений цікавими завданнями, творчими ідеями та корисними знаннями!

Дякую за вашу увагу!»

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Після того як цільовій групі даного дослідження був представлений авторський відеоролик на тему: «Топ професій, які набули особливої

актуальності на період війни», було проведено невелике письмове опитування за авторською анкетною, яка подана у Додатку Б, задля визначення ефективності упровадження авторського відеоролику у профорієнтаційних заходах для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни. Результати приємно вразили, так як продемонстрували велику результативність та задоволення від створеного контенту.

Для даного дослідження, було створено авторську анкету у вигляді Google-Форми, яка складається з 7 питань: три з яких є закритого характеру, інші чотири мають оціночну шкалу.

На основі результатів від першого та другого емпіричного дослідження була розроблена програма профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни. Тема даної програми має назву : «Професія мрії». Мета програми заключалася в тому, щоб ознайомити з різноманітністю сучасних, актуальних професій та їхніми особливостями, розвинути самопізнання та розуміння інтересів та цінностей, підготувати до прийняття виваженого та відповідального рішення щодо майбутнього. Цільовою групою для даного заходу є здобувачі освіти 9, 10, 11 класу закладу загальної середньої освіти. Загальна тривалість: 1 год.

Отже, у даному третьому розділі був опис результатів емпіричного дослідження на тему: «Ефективності упровадження авторського відеоролику у профорієнтаційних заходах для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни» та складена програма профорієнтаційних заходів для 9-х, 10-х та 11-х класів, яку доцільно було б застосовувати у закладі загальної середньої освіти на період війни.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів дослідження засвідчило досягнення мети, розв'язання поставлених завдань і дало змогу дійти до наступних науково-теоретичних висновків:

Було здійснено теоретичний аналіз стану профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти в умовах війни. Досліджуючи профорієнтаційну роботу у закладі загальної середньої освіти в умовах війни ми визначили, що вона має свої особливості, які пов'язані з психологічним станом старшокласників, змінами на ринку праці та необхідністю врахування нових реалій.

Основні завдання профорієнтації у закладах загальної середньої освіти в умовах війни:

- ✓ Ознайомлення з професіями, які є затребуваними в умовах війни.
- ✓ Розвиток усвідомлення себе та своїх здібностей.
- ✓ Формування життєстійкості особистості.
- ✓ Навчання конструктивним способам вирішення складних життєвих ситуацій.
- ✓ Організація профорієнтаційної роботи в онлайн-форматі.
- ✓ Створення безпечного та позитивного середовища для профорієнтаційної роботи.
- ✓ Допомога старшокласникам у формуванні власного уявлення про успішний кар'єрний шлях.
- ✓ Навчання старшокласників рефлексувати свою стратегію і способи досягнення успіху.

Методи профорієнтаційної роботи, які можна використовувати у закладах загальної середньої освіти в умовах війни:

- ✓ Проведення зустрічей з представниками різних професій.
- ✓ Проведення професійних тестів та консультацій.

- ✓ Організація навчальних та ознайомчих заходів на підприємствах та в організаціях.
- ✓ Відео-конференції з представниками різних професій.
- ✓ Онлайн-тести та консультації.
- ✓ Організація віртуальних екскурсій на підприємства та в організації.
- ✓ Тренінги.
- ✓ Дискусії.
- ✓ Ігри
- ✓ Організація спільної проектної діяльності.

Емпірично визначено основні проблеми профорієнтаційної роботи для старшокласників у закладах загальної середньої освіти під час війни. Нами розроблений авторський опитувальник, який дозволив проаналізувати рівень упровадження профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладі загальної середньої освіти під час війни, попередній дослід респондентів відвідування профорієнтаційних заходів, виявити наявність або відсутність ризиків у виборі професії під час військового стану, зрозуміти актуальні теми та питання, які цікавлять старшокласників у цій сфері, а також визначити найефективніші методи упровадження профорієнтаційних заходів у закладі загальної середньої освіти під час війни. Дане емпіричне дослідження продемонструвало, що рівень профорієнтаційних заходів у закладах загальної середньої освіти є середнім.

На основі отриманих результатів ми розробили сценарій авторського ролику та створили його, який демонструє топ професій, які набули особливої актуальності на період війни, а саме це такі професії як: військовий, медичний працівник, психолог, соціальний педагог, комунальник, рятувальний, фахівець у сфері кібербезпеки, журналіст та блогер. Загальна тривалість авторського відеоролика – 4 хвилини та 6 секунд. Відео знайомить старшокласників з актуальними професіями, які мають високий попит на ринку праці в умовах воєнних дій. Авторське відео було продемонстроване цільовій аудиторії, а саме

респондентам, які брали участь у попередньому анкетуванні. Далі було вирішено перевірити ефективність упровадження даного контенту за такими критеріями як: якість, цікавість та потрібність. Дослідження продемонструвало, що відео сприймається старшокласниками позитивно. Відео донесло інформацію про актуальні професії та було зрозумілим та лаконічним. Це свідчить про те, що авторське відео може бути ефективним інструментом для профорієнтаційної роботи.

Розроблено програму профорієнтаційних заходів для старшокласників у закладах загальної середньої освіти під час війни. Для більш глибокого та комплексного підходу до профорієнтаційної роботи було розроблено профорієнтаційну програму "Професія мрії" для 9-11 класів. Мета: ознайомити з різноманітністю сучасних, актуальних професій та їхніми особливостями, допомогти їм у самопізнанні та розумінні своїх інтересів та цінностей, підготувати до прийняття виваженого та відповідального рішення щодо майбутнього. Програма включає в себе різні методи та форми роботи, що дозволяє залучити старшокласників до активної участі у процесі вибору професії та зробити його більш цікавим та ефективним. Структура програми профорієнтаційних заходів: знайомство та презентація теми, очікування, правила, гра «Поясни термін!», гра «Ну ж бо групувати!», авторський відеоролик «Топ актуальних професій в Україні під час війни», гра «Ключові фактори у виборі професії» та підбиття підсумків.

Отже, професійна орієнтація відіграє важливу роль у житті старшокласників, особливо в умовах воєнних дій. Авторське відео "Топ професій в Україні, які набули особливої актуальності на період війни" та програма профорієнтаційного заходу "Професія мрії" можуть бути ефективними інструментами для допомоги їм у виборі професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторський відео-ролик «Топ професій в Україні, які набули особливої актуальності на період війни». URL: <https://t.me/+lwNS3tS8YSBmZjEy>
2. Барчі, Б.В., Пензелик В.С. Профорієнтаційна робота у школі із учнями старших класів. *Наука майбутнього : збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених.* / гол. ред. В.В. Гоблик. Мукачєво, 2021. Випуск 2(8). С.18-22
3. Білас Лідія. Крок у невідомість: як випускнику обрати професію в умовах війни. І чому не варто боятися зробити хибний вибір. *Mind*, 2023. URL: <https://mind.ua/openmind/20241520-krok-u-nevidomist-yak-vipuskniku-obrati-profesiyu-v-umovah-vijni>
4. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Ринок праці України в умовах війни. Київ, 2022. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6356/13392-1>
5. Бондаренко І.А. Психологічні особливості професійної спрямованості сучасного підлітка. Ніжин, 2020. С. 7-57.
6. Бондаренко Т. В. Організація роботи у напрямку ранньої профорієнтації дітей старшого дошкільного віку. *Нива знань*. 2009. № 1. С. 5–7.
7. Бондарчук К. Профорієнтація як складова відтворення людського потенціалу в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2007. №7. С. 26–34.
8. Всеукраїнський проєкт з профорієнтації та побудови кар'єри. URL: <https://hryoutest.in.ua/>
9. Вчимося жити у війні: поради психолога Олени Любченко. URL: <https://osvitoria.media/experience/vchymosya-zhyty-u-vijni-porady-psyhologa-oleny-lyubchenko/>
10. Гончарова А. Соціальна робота з профорієнтації учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти. Харків, 2021. С. 38-39.
11. Гук О. Ф., Михайленко В. П. Методи формування соціально активної життєвої позиції підлітків. Вісник Київського національного університету

- імені Тараса Шевченка. Серія. Соціальна робота. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», Вип.2(2), 2017. С. 32-34.
- 12.Двоєнсова Л. В. Всеукраїнський вебінар на тему «Профорієнтація у період воєнного стану» – Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області. Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області. URL: <https://nmc-pto.zp.ua/vseukrainskyy-vebinar-na-temu-proforientatsiia-u-period-voiennoho-stanu/>
- 13.Захарін С. Освіта під час воєнного стану: виклики та сучасний стан. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023, 6 (12). С. 521-530.
14. Іващенко А. «Профлайфхак або як обрати професію майбутнього»: реєструйтеся для участі у соціальному проєкті - Факультет мистецтва, менеджменту, педагогіки і психології. *Факультет мистецтва, менеджменту, педагогіки і психології*. URL: <https://fmmpp.uhsp.edu.ua/2022/02/15/proflajfhak-abo-yak-obraty-profesiyu-majbutnogo-reyestrujtesya-dlya-uchasti-u-soczialnomu-proyektii/>
- 15.Кириченко В.В. Професійний розвиток особистості у процесі навчання у вузі. Матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку» 17-19 травня 2012 року. Київ.: ТОВ «ТК Меганом», 2012. С.43-46.
- 16.Конспект профорієнтаційного заняття «Професії майбутнього» : наук. - практ. реком./ Л.М. Капченко, Н.В. Савченко, Н.В. Ортікова, Н.В. Балашова, Л.Й. Літвінчук, О.В. Грамма. Київ. : ІПК ДСЗУ, 2017. 35 с.
- 17.Косенчук Ю. Методичні рекомендації щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які здійснюють профорієнтаційну роботу у закладах загальної середньої освіти, в тому числі з учнями з ООП. Київ: УІРО, 2022. 82 с.
- 18.Костюк, Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ. 1998. 608 с.

- 19.Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист. Київ: Основи, 2004. 491 с.
- 20.Маршавін Ю. Профорієнтація незайнятого населення та молоді як чинник досягнення професійної відповідності попиту і пропозиції на ринку праці . *Україна: аспекти праці*. 2008. №2. С.20–24.
- 21.Мельник О. В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання». Київ, 2003. 20 с.
- 22.Мерзлякова О. Супровід професійного самовизначення учнів в закладах середньої освіти: виклики часу та їх подолання. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку: збірник матеріалів XIII Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича*, 2023, 48-53.
- 23.Морін О.Л. Особливості трудового виховання молодших школярів в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: *матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2019 рік*. Івано-Франківськ: НАІР, 2020. С. 179-183. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721385>
24. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2019. URL: <http://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
25. Остапенко І. В. Використання медіаконтенту для візуалізації уявлень молоді про майбутнє: виклики війни та євроінтеграція. *Проблеми політичної психології*. 2022. № 25(1). С. 126-141.
26. Охріменко З. В. Професійна орієнтація як система формування громадянських компетенцій учнів ЗЗСО. Київ, 2023. С. 316-320.

27. Охріменко З. В. Роль трудового виховання і профорієнтації в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2022, 1.1 (103): 150-160.
28. Пархомук К. В. Психологічний супровід професійного самовизначення підлітків в умовах соціальної невизначеності : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник Л. О. Романенкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 65 с.
29. Петрович К. О. Війна як чинник трансформації ціннісно-сміслової сфери старшокласників, Житомир, 2023. с.
30. Піддячий М. І. Сутність трудового виховання учнів: теоретико-прикладні концепти. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: *матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2019 рік*. Івано-Франківськ: НАІР, 2020. С. 213-217. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721385>
31. Піддячий М. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до професійного самовизначення у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук (13.00.07) / М. І. Піддячий. – Ін-т проблем виховання Акад. пед. наук України. Київ, 2019. 20 с
32. Подолання наслідків пандемії COVID-19 у закладі освіти : навчально-методичний посібник / В. Г. Панок та ін.; за наук. ред. В. Г. Панка. Київ: ДІА, 2021. 224 с.
33. Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 № 842 (редакція від 29.01.2022).
34. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2013 № 1456
35. Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається: наказ Мін'юст України від 03.07.1995 № 198/734
36. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII

37. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-ІХ.
38. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 № 1841-III
39. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів : методичні рекомендації / авт. кол. за наук. ред. І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. С. 61-72.
40. Професійна орієнтація старшокласників: теорія і практика: науковометодичний посібник [для вчителів] / За ред. О. В. Мельника. Київ: "Четверта хвиля", 2009. Вип. № 1. 230 с.
41. Професії майбутнього: Хто буде «найдорожчим» фахівцем за п'ять років. URL: https://radiotrek.rv.ua/news/profesiyyi-maybutnogo-hto-bude-naydorozhchim-fahivcem-za-p-yat-rokiv_287465.html.
42. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : Навчальний посібник / В. В. Кириченко. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 110 с.
43. Сергій Шкарлет розповів про початок восьмого тижня навчання в умовах воєнного стану. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-rozpoviv-pro-pochatok-vosmogo-tizhnya-navchannya-v-umovah-voennogo-stanu?fbclid=IwAR3EKVuS8O0N7S7VHw7ixHeV66PZM>
44. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: *матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2022 рік*. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. Вип. 11. С.235-239.
45. Ткачук І. І. Психолого-педагогічний супровід особистісного і професійного самовизначення старшокласників, що опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок військових конфліктів:

- методичні рекомендації. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 78 с.
- 46.Ткачук, І. І. Кар'єрне самовизначення старшокласників в умовах війни. *ББК 74.200 С 91 Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 5 від 25 травня 2023 року)*, 2023, 235 с.
- 47.Товстоножко В. О. Психологічні особливості професійної орієнтації в підлітковому віці : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 053 «Психологія» / наук. керівник А. П. Поплавська. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 73 с.
- 48.Томчук О. Аналіз трендів розвитку ринку праці в Україні: ключові зміни та виклики воєнного часу. *Innovation and Sustainability*. Донецьк, 2023, 2: 110-119.
49. Трубавіна І., Недря К. Підготовка до профорієнтації учнів закладу загальної середньої освіти майбутнього вчителя у воєнний час. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, Дніпро, 2022. № 6. С. 115-124.
50. Федоришин Б.О. Психологічні основи підбору кандидатів до педагогічної професії. *Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність: зб. наук. пр. Ін-т психології АПН України ім. Г.С. Костюка*. Київ, 1993. С. 194-198.
- 51.Maddi S. Hardiness: An operationalization of existential courage. *Journal of Humanistic Psychology*. 2004. Apr. 4. P. 279-298.

ДОДАТКИ

Додаток А

Авторська анкета

1. Ваша стаття

- Чоловіча
- Жіноча

2. У якому класі Ви навчаєтеся?

- 9
- 10
- 11

3. Оцініть рівень профорієнтаційних заходів у вашому навчальному закладі, де 1 - дуже поганий, а 5 - чудовий

Дуже поганий

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Чудовий

4. Чи відчуваєте ви необхідність у профорієнтаційних заходах у зв'язку з війною?

- Так
- Ні
- Складно відповісти

5. Чи знаєте ви про можливості отримання професійної підготовки або кар'єрних консультацій у вашому місті в умовах війни?
- Так
 - Ні
 - Частково
6. Чи вважаєте ви, що профорієнтаційні заходи можуть допомогти вам обрати майбутню і актуальну професію в умовах війни?
- Так
 - Ні
 - Не впевнений
7. Чи брали ви участь у профорієнтаційних заходах раніше?
- Так
 - Ні
8. Якщо так, що саме вам сподобалося, а що не дуже? Яку б інформацію Ви додали?
9. Які конкретні теми ви б хотіли більше дізнатися на профорієнтаційних заходах?
10. Які професії на вашу думку є актуальними під час військового стану?
11. Які ризики ви відчуваєте у виборі професії під час військового стану?
12. Які б мали б бути основні методи проведення профорієнтаційних заходів, щоб вони були ефективними для вас?
13. Якщо ви могли б змінити щось у програмі профорієнтаційних заходів у вашому закладі освіти, що б це було?

Авторська анкета

1. Чи був корисний даний відеоролик?
 - Так, це саме те, що мені було потрібно
 - Ні, це не те, що мені було потрібно.
2. Чи був цікавий даний відеоролик?
 - Так
 - Ні
3. Чи хотіли б ви, щоб подібного контенту демонстрували більше під час профорієнтаційних заходів?
 - Так, це було дуже корисно та цікаво
 - Ні, в цьому немає сенсу
4. Чи даний відеоролик зміг донести достатньо інформації про актуальні професії в Україні в період війни?
 - Так
 - Ні
5. Оцініть якість наповнення відеоролику від 1 до 5, де 1 - дуже не якісно, а 5 - дуже якісно

Дуже не якісно

1

2

3

4

5

Дуже якісно

6. Оцініть наскільки відеоролик був зрозумілим та лаконічним від 1 до 5, де 1 - зовсім не зрозумілий, а 5 - цілком зрозумілий

Зовсім не зрозумілий

1

2

3

4

5

Цілком зрозумілий

7. Чи порекомендували б ви цей відеоролик до перегляду вашим знайомим та друзям? (відповідь зазначте від 1 до 5, де 1 – точно ні, а 5 – звичайно так)

Точні ні

1

2

3

4

5

Звичайно так